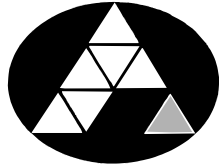

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutus

Maria Urhonen

TIETOSUOJAN TOTEUTUMINEN
JOENSUUN VAPAASEURAKUNNASSA

Opinnäytetyö
Lokakuu 2011

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2011
Liiketalouden koulutusohjelma
Karjalankatu 3
80200 Joensuu
p. (013) 260 600 (vaihde)

Tekijä

Maria Urhonen

Nimeke

Tietosuojaan toteutuminen Joensuun vapaaseurakunnassa

Tiivistelmä

Tietosuoja on jokaisen ihmisen oikeutta määrätä omaa yksityisyyttään, kunniaansa ja kotirauhaansa. Se on rekisterinpitoa, sen suunnittelemista ja tietojen suojaamista. Tietosuojaan liittyy tiedon levittäminen työelämässä, vapaa-ajallaan, työsuhteen päättämisen jälkeen sekä verkossa tapahtuneen asioinnin turvaaminen. Rippi, rippisalaisuus ja luottamukselliset keskustelut kuuluvat tietosuojaan piiriin. Papin tehtävänä on varmistaa rippitilanteessa tietosuojaan periaatteiden toteutuminen.

Joensuun vapaaseurakunnan tietosuoja-asioiden tila on pääpiirteissään hyvissä käsissä. Tietosuojaa on pidetty seurakunnan toimistossa hyvin esillä, mutta riskianalyysi herätti keskustelua. Puhtaan pöydän periaate ja luottamuksellisten sähköisten viestin käytäntö toimii hyvin. Lisätietoa tietosuojakysymyksiin tarvitaan vapaaehtoistyössä, siellä koulutuksen tarve asiassa vaikuttaa olevan suuri. Toimitilaturvallisuutta tutkin riskianalyysin avulla. Parannuksia ja tarkennuksia tarvitaan vielä esimerkiksi lisäämällä äänieristystä sielunhoitotilanteissa käytettyihin huoneisiin.

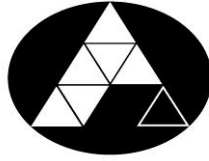
Tietosuojakäytäntöjä ei tiettävästi ole tutkittu Suomen Vapaakirkossa aiemmin. Selkeitä ohjeistuksia kaivataan vapaaehtoistyöhön kipeästi. Diakoniatyö on kasvava ala seurakunnissa ja silloin tietosuojatarpeet suurenevät. Sielunhoitotyötä, avioliittotyötä ja esimerkiksi sururyhmiä pidetään usein vapaaehtoisvoimin. Kaikissa näissä tarvitaan selkeitä ohjeita kuinka toimitaan lain puitteissa vaikeissakin tilanteissa.

Kieli
suomi

Sivuja yhteensä 57
Liitteet 6
Liitesivumäärä 9

Asiasanat

tietosuoja, henkilötieto, rippi, salassapitovelvollisuus

NORTH KARELIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
December 2011
Degree Programme in Business
Karjalankatu 3
80200 Joensuu
FINLAND
Tel. (013) 260 600

Author

Maria Urhonen

Title

Privacy protection in Joensuu's Free Church.

Abstract

Privacy protection is every person's right to define their own privacy, honor and sanctity of their home. It is the planning and keeping of a register and data protection. Data protection is related to the dissemination of data in a person's working life, free time, previous employment, as well as the ensuring of secure online contacts. Confessionals and confidential discussions belong to the perimeters of privacy policy. The cleric's duty is to ensure that in a confessional situation, the policy concerning privacy and data protection will be fulfilled.

At the Free Church of Joensuu, privacy and data protection is generally speaking in good hands. Data protection has been well represented in the church office, but risk analysis raised a lot of discussion. The "clean desk" principle and the confidential e-mail data protection program work well. Also more information is needed in the area of volunteer work, and the need for training in that area appears to be a big issue. I investigated the privacy and security of the premises through risk analysis, which the church workers did answered themselves. Improvements and refinements are still needed, for example the adding of more soundproofing in the rooms, being used in situations of pastoral care.

As far as we know, privacy policy has not been previously examined in the Finnish Free Church. Clear guidelines are desperately needed in volunteer work. Social services is a growing sector of the church, and so, the need for data protection will be increased. Counseling, family services and for example, grief support groups are often run by volunteers. All of these sectors need clear guidelines on how to act within the law, even in difficult situations.

Language
Finnish

Pages 57
Appendices 6
Appendices pages 9

Keywords

Privacy protection, confession, obligation to maintain secrecy

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Opinnäytetyön prosessi ja menetelmälliset ratkaisut	9
3	Mitä on tietosuoja?.....	12
3.1	Käsitteitä	14
3.2	Suomen Vapaakirkon jäsenrekisteri.....	16
3.3	Rekisteriselosteen sisältö.....	17
3.4	Rekisterinpitäjän velvollisuudet	18
3.5	Rekisteröidyn oikeudet	19
3.6	Luottamukselliset viestit	20
3.7	Rikkomisesta seuraavat rangaistukset	21
4	Työnantajien ja työntekijöiden oikeudet ja velvollisuudet tietosuoja-asioissa	23
5	Suomessa olevien kirkkokuntien käytännöt rippisalaisuudessa	25
5.1	Evankelis-luterilainen näkemys rippisalaisuudesta ja sen murtamisesta	25
5.2	Ortodoksinen näkemys rippisalaisuudesta ja sen murtamisesta	26
5.3	Katolisen kirkon näkemys rippisalaisuudesta ja sen murtamisesta	26
5.4	Rippihistoriaa	27
5.5	Evankelis-luterilaisen kirkon rippihistoriaa.....	27
5.6	Ortodoksinen kirkon rippihistoriaa.....	27
5.7	Katolisen kirkon rippihistoriaa.....	28
5.8	Rippisalaisuuden erityiskysymyksiä	28
6	Tietosuoja Suomen Vapaakirkossa.....	30
6.1	Vapaaehtoistyö tietosuojan piirissä	31
6.2	Lapsityön erityiskysymykset	32
7	Tietoturva.....	36
7.1	Toimitilaturvallisuus.....	36
7.2	Sähköiset viestit ja Internetin käyttö.....	37
8	Kohtaako teoria ja käytäntö tietosuojassa?	39
9	Tietoturvan ja tietosuojan riskianalyysi Joensuun vapaaseurakunnan toimistossa.....	44
10	Yhteenveto	51
11	Pohdintaa ja ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi	54
	Lähteet	56

Liitteet

- Liite 1 Lähetekirje kyselylomakkeisiin
- Liite 2 Kyselylomake seurakuntalaiselle
- Liite 3 Kyselylomake vapaaehtoistyössä toimivalle
- Liite 4 Kyselylomake palkatuille työntekijöille ja vanhimmistolle
- Liite 5 Salassapitosopimusehdotus
- Liite 6 Tietoturvakysely Joensuun vapaaseurakunnan toimistoon

1 Johdanto

Opinnäytetyöni tarkoitus on etsiä vastauksia Joensuun vapaaseurakunnan tarpeeseen tietosuojan toteutumisesta. Haluan tietää, ovatko seurakuntaan kuuluvat henkilöt, vapaaehtoistyöntekijät, palkatut työntekijät sekä vanhimmisto tietoisia lain vaatimista käytännöistä, miten seurakunnan hallinnossa tietosuoja otetaan huomioon ja tarvitseeko tietosuojan toteutumisesta antaa lisäkoulutusta. Etsin suuntaviivoja eri kirkkokunnista, heidän käytänteistään ja pohdin, mitä niistä voisi vapaaseurakunnassa käyttää. Olen kysynyt Vapaakirkkokeskukselta Hämeenlinnasta, miten he ovat ohjeistaneet seurakuntia ja seurakuntien hallintoa tietosuojan toteutumisessa. Olen ottanut yhteyttä Suomen Teologiseen Opistoon, joka toimii Vapaakirkon pastorien ja työntekijöiden koulutuspaikkana, saadakseni sieltä ajanmukaista tietoa, kuinka Vapaakirkko opettaa tulevia työntekijöitään tietosuojalain sisällöstä.

Käsittelen ensin kirjallisuuden avulla tietosuoja. Esittelen tietosuojaan kuuluvia lakeja ja säädöksiä, rekisterinpitäjän velvollisuuksia, luottamuksellisia viestejä sekä rekisteröidyn oikeuksia. Lisäksi käsittelen tietosuoja evankelisluterilaisen kirkon näkökulmasta. Luterilainen käytäntö on kuitenkin tässä työssä taustalla, vaikka on tarkoitus luoda Joensuun vapaaseurakunnalle oma tapa toimia tietosuoja-kysymyksissä. Lopuksi käsittelen Suomen Vapaakirkon tietosuojan tilannetta ja sitä miten vapaaehtoistyössä tietosuoja toteutuu. Analysoin Joensuun vapaaseurakunnan toimistossa olevaa tietoturvaa riskianalyysin avulla. Analysoin myös kyselylomakkeelta saatuja vastauksia. Etsin ehdotuksia ja jatkotoimenpiteitä.

Saadakseni vastauksen edellä esittämiini kysymyksiin, olen tehnyt seuraavat kyselyt ja kartoitukset:

- Lähete ja taustatiedot kaikkiin kyselylomakkeisiin (liite 1).
- Kyselylomake seurakuntalaiselle (liite 2).
- Kyselylomake vapaaehtoistyössä toimivalle (liite 3).
- Kyselylomake palkatuille työntekijöille ja vanhimmistolle (liite 4).
- Tietoturvakysely Joensuun vapaaseurakunnan toimistoon (liite 7).

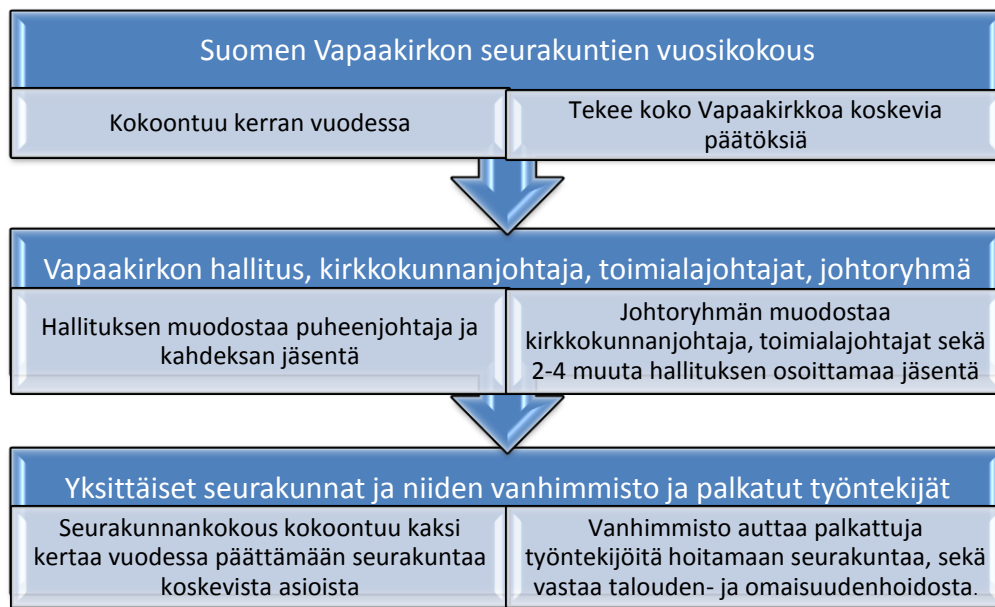
Vapaakirkko on noin 14 000 jäsentä käsittävä kirkkokunta. Jäsenet muodostavat paikallisseurakuntia, joita on noin 100. Seurakuntia ja niiden muodostamaa kirkkokuntaa palvelee yli 150 päätoimista työntekijää. Vapaakirkko on maallikkoliike, jonka toiminta perustuu jäsenistön aktiiviseen osallistumiseen. Paikallisseurakunnat ovat itsenäisesti asioistaan päättäviä, ja muodostavat Suomen Vapaakirkon. Paikallisseurakunnan johtajana on seurakunnanjohtajan nimikkeellä toimiva pastori tai seurakuntatyöntekijä. Seurakunnanjohtajan työparina toimii vanhimmisto eli johtoryhmä, joka koostuu seurakuntaan kuuluvista jäsenistä. Vanhimmisto pitää huolta seurakunnasta ja vastaa sen toiminnasta. Vanhimmistoon voidaan valita seurakunnan jäsen, joka nauttii seurakunnan luottamusta. Paikallisen seurakunnan seurakunnankokouksessa äänioikeus on jokaisella 15 vuotta täyttäneellä varsinaisella jäsenellä. Seurakunnan jäsen voi vaikuttaa päätöksiin vuosikokouksessa, joka on seurakunnan ylin päättävä elin.

Kuva 1. Joensuun vapaaseurakunta Kalevankadulla kesällä 2011.

Koko kirkkokunnan asioista päätetään Vapaakirkon vuosikokouksessa, johon jokainen seurakunta valitsee omat edustajansa omissa vuosittaisissa seurakunnankokouksissaan. Vapaakirkolla on hallitus, jonka tehtävänä on pitää huolta kirkon yhteisistä työmuodoista, toiminnasta ja omaisuudesta. (Suomen Vapaakirkko 2010.) Hallitukseen valitaan jäsenet seurakuntien vuosikokouksessa silloin, kun kukin jäsen tulee erovuoroon. Jäsenen erovuoro tulee joka neljännen vuoden jälkeen. Yhdyskuntajärjestys ohjaa Vapaakirkon toimintaa. Suomen Va-

paakirkon johtajana toimii kirkkokunnanjohtaja. Nykyinen kirkkokunnanjohtaja Hannu Vuorinen on valittu toimeensa vuonna 2009. Kirkkokunnanjohtajan kanssa päätöksiä tekee Vapaakirkon hallitus, sekä vapaaseurakunnista tulevista edustajista koostuva Vapaakirkon vuosikokous, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa.

Kuvio 1. Vapaakirkon päätöksentekokoelimet

Vapaakirkko on taloudellisesti ja hallinnollisesti riippumaton kirkkokunta. Talous perustuu vapaaehtoiseen antamiseen. Suomen Vapaakirkko kuuluu kansainväliseen vapaakirkkojen perheeseen, IFFEC-liittoon (International Federation of Free Evangelical Churches) (Eronen 2005, 88.) IFFEC-liitto eli International Federation of Free Evangelical Churches on syntynyt Bernissä, Sveitsissä 1948. Ensimmäiseksi Pohjois- ja Etelä-Euroopan vapaakirkkojen mukaan liittyi USA ja Kanada. Vapaakirkkojen kansainvälisen liiton yhteisjäsenmäärä on noin miljoona. (Eronen 2005, 88.) Järjestö tekee yhteistyötä kirkkojensa kesellä toimivissa teologisissa kouluissa. Luonteenomaista liitolle on aktiivinen lähetystyö Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa. Osa näissä maanosissa olevista seurakunnista on liiton jäseniä. Nykyinen IFFEC-liiton pääpaikka sijaitsee Ruotsissa. (IFFEC, 2010.)

Vapaakirkon vuosikirjan (2009, 84) vuoden 2009 tilaston mukaan Joensuun vapaaseurakuntaan kuuluu 304 varsinaista jäsentä. Aktiivisesti seurakunnassa näistä 304 jäsenestä käy seurakunnassa noin 150–200, alaikäisiä jäseniä on 79 ja ulkojäseniä on 89. Yhteensä jäseniä on varsinaiset, alaikäiset ja ulkojäsenet mukaan luettuina 472. Joensuun vapaaseurakunnassa on neljä palkattua työntekijää.

Varsinaiset jäsenet voivat äänestää seurakunnan päättävässä kokouksessa, ulkojäsenet eivät voi äänestää. Varsinaiset jäsenet ovat yli 15-vuotiaita ja yleensä aktiiviseurakuntalaisia. Varsinaisen jäsenen ei silti välttämättä tarvitse olla aktiiviseurakuntalainen. Alaikäisen tullessa täysi-ikäiseksi, hän saa päättää, haluaako varsinaiseksi vai ulkojäseneksi, tai halutessaan erota kokonaan seurakunnasta. Ulkojäsenellä tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka on täyttänyt 18 vuotta, mutta ei ole halunnut liittyä täysi-ikäiseksi tultuaan varsinaiseksi jäseneksi. Hän kuuluu kuitenkin Vapaakirkkoon. Ulkojäsenen ero varsinaiseen jäsenen on se, että ulkojäsen ei voi äänestää virallisessa, päättävässä seurakunnankokouksessa.

2 Opinnäytetyön prosessi ja menetelmälliset ratkaisut

Tutkimustehtäväni on ollut selvittää Joensuun vapaaseurakunnan tietoisuutta tietosuojasta. Teoriapohjan avulla olen selvittänyt, mitkä säädöksiin perustuvat määräykset koskevat vapaaseurakunnan toimintaa. Kyselyn avulla olen analysoinut sitä, miten tietosuoja on seurakuntalaisten, vapaaehtoistyössä sekä työsuhteessa olevien ja vanhimmistoon kuuluvien mielestä toteutunut Joensuun vapaaseurakunnassa. Tietoriskianalyysiä olen käyttänyt selvittääkseni seurakunnan hallinnossa esille tulevia riskejä, jotka liittyvät toimitilaturvallisuuteen. Analyysin avulla työntekijät itse ovat miettineet toimintatapojensa ja käyttämien työvälineiden riskitasoja ja mahdollisia uhkia tietosuojan toteutumisessa. Olen tutkinut työssäni henkilötietojen suojaa, yksityisyyden suojaa työelämässä ja työsuhteessa, luottamuksellista viestien käsittelyä sekä seurakunnassa työskentelevien työntekijöiden rippisalaisuutta ja niihin liittyviä asioita. Pääpaino tutkimuksessani on ollut Vapaakirkon ja Joensuun vapaaseurakunnan käytännöt tietosuoja-asioissa. Tutkittavina henkilöinä ovat olleet sekä vapaaseurakuntalaiset että seurakunnassa käyvät, jotka eivät välttämättä kuulu seurakuntaan.

Taulukko 1. Opinnäytetyöprosessin aikajana.

Kevät talvi 2010	Maa- liskuu 2010	Syksy 2010	Joulu- kuu 2010	Huhti- kuu 2011	Touko- kuu 2011	Touko- kuu 2011	Kesä- elo- kuu 2011	Syys- kuu 2011	Mar- raskuu 2011
Idea opinnäytetyöstä	Aiheanalyysin tekeminen	Tutkimussuunnitelma	Tietosuoja- ja turvallisuus vi- ranomaistoiminnassa, Avoin	Lomakkeen muokkaus, kysy- mykset lomakkeeseen	Teoriaosuuden kirjoittamista	Lomake jakoon, vastausaikaa toukokuun loppuun	Lomakkeiden analysointia, oivinnävetvön kirjoittamista	Opettajien ja yhteyshenkilön tapaaminen, kirjoittamisen	Loppuseminaari marraskuussa 2011

Taulukko 2. Lomakeanalysoinnin työvaiheet.

Tutkimusaiheen päättäminen	Tammikuu 2010
Kysymysten muodostaminen	Helmikuu - maaliskuu 2011
Kysymysten testaaminen	Huhtikuu 2011
Lomakkeen lähetys	Toukokuu 2011
Lomakkeiden analysointi	Kesäkuu - elokuu 2011

Jaottelin tutkittavat kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluivat sellaiset henkilöt, jotka käyvät seurakunnassa, mutta eivät ole mukana vapaaehtoistoiminnassa. Toiseen ryhmään kuuluivat henkilöt, jotka ovat mukana erilaisissa työtehtävissä vapaaseurakunnassa. Kolmantena ryhmänä olivat palkatut työntekijät ja vanhimmisto.

Minulla oli kaksi tapaa kerätä aineistoa. Ensimmäiseksi keskustelin aiheesta Vapaakirkon kirkkokunnanjohtajan kanssa sähköpostitse, sekä haastattelin luterilaisen kirkon työntekijää heidän käytännöistään ja lopuksi haastattelin Joensuun vapaaseurakunnassa työsuhteessa olevaa seurakunnanjohtajaa. Toiseksi tein tutkimuksen kyselylomakkeen avulla (liitteet 1-5) ja tietoturvariskianalyysin Joensuun vapaaseurakunnan toimistoon (liite 7). Rajasin tietoturvariskianalyysin vain toimistoalueelle työntekijöiden ajanpuutteen vuoksi.

Tietosuojalomake jaettiin yhteensä viidelletoista riviseurakuntalaiselle, pienryhmänjohtajille, sielunhoitotyötä tekeville sekä seurakunnan johtoportaan työskenneille. Seurakunnan toimistoassistentti jakoi annettujen ohjeiden mukaisesti kuoret kyselyihin vastaaville. Näin taattiin se, että tutkimuksen tekijä ei vaikuta tuloksiin. Vastauksen sai palauttaa seurakunnassa olevaan palautelaatikkoon. Vastausajan loputtua tein lomakkeista yhteenvedon. Teemoittelin kyselyn vastaukset seuraavasti: 1) taustatiedot, 2) henkilötietojen käsittely seurakunnassa, 3) henkilötietojen käsittelyn tiedottaminen, 4) sähköinen viestinnän luottamuksellisuus, 5) kahdenkeskistä luottamuksellista keskustelusta kysyttiin vain vapaaehtoisten lomakkeessa 6) kotona tapahtuva luottamuksellinen viestintä, 7) tietosuojan toteutuminen seurakunnassa.

Kolmetoista täytettyä kyselylomaketta viidestätoista palautui minulle kesäkuun alussa. Keräsin ne yhteen, jaottelin kysymykset teemoittain ja kirjoitin ne auki uuteen asiakirjaan. Kirjoitin ensin vastaukset siten, että jokaisen kysymyksen alle tuli sen kohdan kaikkien vastaajien vastaukset. Tämän jälkeen kirjoitin analyysin opinnäytetyöhöni.

Vertailin evankelis-luterilaisen kirkon ja Vapaakirkon käytännön eroja tietosuojasioissa (Kirkkohallitus, 2002 ja Vapaakirkon yhdyskuntajärjestys 2000). Haastattelin evankelis-luterilaisen kirkon työntekijää. Mediassa viime aikoina ollut lestadiolaisten rippikäsitys lasten hyväksikäyttötilanteissa viritti paljon keskustelua salassapitovelvollisuudesta (Kuokkanen 2010, Huttunen, 2011). Löysin muun muassa artikkelin Aika puhua - aika vaieta (Vahtola & Alaranta, 2011). Tämä erinomainen löytö avasi minulle luterilaista käytäntöä ja kirkkolain tulkintaa. Lisäksi selvitin miten Vapaakirkossa on ohjeistettu vapaaehtoisia henkilöitä ongelmatilanteista, jotka liittyvät sielunhoitokeskusteluissa saatuihin tietoihin ja toisaalta velvollisuuteen kertoa tietoonsa tulleista asioista esimerkiksi tuomioistuimessa todistajan roolissa.

Käsittelin työssäni myös sitä, mikä on luottamuksellista viestintää. Seurakunnassa esille tulevat kirjalliset ja sähköiset esirukouspyynnöt sekä sielunhoitokeskustelut kuuluvat tähän kategoriaan. Selvitin myös miten luottamuksellisten tietojen hävittäminen on hoidettu Joensuun vapaaseurakunnassa.

3 Mitä on tietosuoja?

Tietosuoja on jokaisen ihmisen oikeutta määrätä omaa yksityisyyttään, kunniansa ja kotirauhaansa (Perustuslaki 11.6.1999/731, 10 §). Hallitus pohtii yksityiselämän määrittelemistä seuraavasti:

Yksityiselämän käsitteen ydin sisältää sen, että yksilöllä tulee olla tietty rauhoitettu ala, johon kuuluvat asiat hänellä on oikeus pitää omana tietonaan, jos hän haluaa. Yksityiselämän suoja on periaatteessa laajempi kuin kunnian suoja. (HE 84/1974 vp. s. 3)

Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Perustuslaissa oleva toteamus siitä, että henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla takaa tietosuojan perusoikeudeksi jokaiselle ihmiselle (Korhonen 2003, 92).

Jokaisella ihmisellä on itsemääräämisoikeus. Se on osa länsimaista ihmiskäsitystämme. Itsemääräämisoikeus katsotaan koostuvan neljästä eri alueesta:

1. Oikeudesta sisäiseen vapauteen
2. Oikeudesta ulkoiseen vapauteen
3. Oikeudesta kompetenssiin (sisältää oikeuden tietoon)
4. Oikeudesta valtaan.

Meillä on siis oikeus päättää itseämme ja yhteiskuntaa koskevista asioista. Jotta voimme päättää asioistamme, tarvitsemme tietoa. Asiakirjajulkisuus ja salassapitosäännökset toteuttavat ja rajoittavat oikeutta tietoon, joka on itsemääräämisoikeuden toimivuutta ylläpitävä ja edistävä oikeusperiaate (Korhonen 2003, 84). Kaikilla on oikeus tietoon ja oikeus päättää siitä, mitä haluamme toisten tietävän meistä. Meillä on velvollisuus näin ollen myös huolehtia siitä, että toisten oikeudet päättää omien asioidensa julkisuudesta toteutuvat tietosuojan kautta. Näitä oikeuksia puolustamassa meillä on muun muassa henkilötietolaki (22.4.1999/523), rikoslaki (13.12.1974/908) ja julkisuuslaki viranomaistoiminnassa (21.5.1999/621).

Rikoslaki (13.12.1974/908, 27:3 §) kertoo tietosuojan periaatteen seuraavasti:

Joka ilman laillista oikeutta joukkotiedotusvälinettä käyttäen tai muulla sen kaltaisella tavalla julkisesti levittää toisen yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan, joka on omiaan aiheuttamaan hänelle vahinkoa tai kärsimystä, on tuomittava yksityiselämän loukkaamisesta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

Kirkkohallituksen Aika puhua - aika vaieta - julkaisussa (Vahtola & Alaranta 2011, 18–19) määritellään yksityisyyden suoja vielä tarkemmin:

Yksityisyyden suojaamiseksi on salassa pidettäväksi säädetty mm. henkilön vuositulot ja kokonaisvarallisuus, tiedot sosiaalihuollon asiakkaasta, saadusta etuudesta tai tukitoimesta, sosiaalihuollon palvelusta, tiedot henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta, terveydenhuollon ja kuntoutuksen palveluista, tiedot seksuaalisesta käyttäytymisestä ja suuntautumisesta, tiedot rikoksesta epäillyn, asianomistajan tai muun rikosasiaan liittyvän henkilön yksityiselämään liittyvistä arkaluonteisista seikoista, tiedot psykologisista testeistä, soveltuvuuskokeista sekä työhön oton yhteydessä tehdyistä henkilöarvioinneista, tiedot poliittisesta vakaumuksesta, yksityis-elämässä esitetyistä mielipiteistä, tiedot elintavoista, tiedot osallistumisesta yhdistystoimintaan, vapaa-ajanharrastuksiin, tiedot perhe-elämästä ja muista henkilökohtaisista oloista.

Tietosuoja-sana tuo vastuulliselle mieleen helposti monenlaisia mielikuvia. Se voi tuoda jonkinlaista turvaa, mutta myös pelkoa siitä, että tekee jotain väärin tietämättään. Raatikainen (2002, 18) painottaa, että henkilötietolain suojelukohteenä on ihminen ja hänen oikeutensa ja turvallisuutensa, ei tiedot sinänsä. Henkilötietojen suoja merkitsee yksityiselle henkilölle myös sitä, että hänen tietonsa suojataan silloin kun rekisterinpitäjä käsittelee hänen tietojaan tai häneen yhdistettävissä olevia tietojaan (Muttillainen, 2006,1).

Muttillainen (2006, 1) rajaa tietosuojan lakisääntelyyn ja itsesääntelyyn perustuvaan malliin. Lakisääntelyn hän sijoittaa eurooppalaiseen tapaan ja pitää sitä tiukempana kuin itsesääntelyä, jonka sijoittaa Yhdysvaltoihin. Eurooppalaiseen lakisääntelymalliin hän sijoittaa ihmis- ja perusoikeudet, uhat ja epäkohdat sekä niiden hallinnan, tietojen käsittelyn rajoittamisen, tietosuojaviranomaiset, viranomaisten linjaukset lainsäädäntöä painottavana ja kansalaisten valitukset. Itsesääntelyyn perustuvaan malliin hän sijoittaa yksityisyyden, elinkeinotoiminnan etujen ja taloudellisten hyötyjen turvaamisen, tietojen vapaan liikkumisen edistämisen sekä kaupan ja elinkeinoelämän sääntelyviranomaiset (FTC).

Tietosuoja on siis rekisterinpitoa, sen suunnittelemista ja tietojen suojaamista. Siihen liittyy muun muassa tiedon levittäminen työelämässä ja vapaa-ajallaan, työsuhteen päättymisen jälkeen, rippisalaisuus, ihmisten väliset luottamukselliset keskustelut ja verkossa tapahtuneen asioinnin turvaaminen.

Lait, jotka käsittelevät tietosuojaa, ovat:

Henkilötietolaki (22.4.1999/523), kirkkolaki (26.11.1993/1054), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621), ulosottokaari (15.6.2007/705), perustuslaki (11.6.1999/731), laki yksityisyyden suojasta työelämässä (13.8.2004/759)

3.1 Käsitteitä

Henkilötieto tarkoittaa kaikkea tietoa, josta luonnollinen henkilö tai hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä josta hänet voidaan tunnistaa. Myös hänen perheensä tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskevat tiedot ovat henkilötietoja (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 3 §). Kaikki tieto, jonka voi yhdistää johonkin henkilöön, on henkilötietoa.

Henkilötietolaki (523/1999) on henkilötietojen käsittelyä koskeva yleislaki. Henkilötiedot jaetaan laissa kahteen ryhmään, ei-arkaluontoisiin ja arkaluontoisiin. *Ei-arkaluontoisia* ovat ne, jotka ovat niin sanottuja tavanomaisia tunnistetietoja, kuten esimerkiksi nimi ja syntymäaika. *Arkaluonteisia* ovat muun muassa terveystiedot, sukupuoli suuntautuminen ja ammattiliittoon kuuluminen. Arkaluonteisia tietoja saa käsitellä ainoastaan poikkeustapauksissa. Myös henkilötunnuksen käytöstä on omat säännökset laissa. (Nyyssölä, 2001, 22–23.)

Henkilörekisteri on yhteenkuuluvista merkinnöistä muodostavaa henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa. Se on kerätty kortistoksi, luetteloksi tai muuksi näihin verrattavalla tavalla siten, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot voidaan löytää helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523.)

Henkilötietojen käsittely on keräämistä, tallettamista, järjestämistä, käyttöä, siirtämistä, luovuttamista, säilyttämistä, muuttamista, yhdistämistä, suojaamista, poistamista, tuhoamista sekä muista henkilötietoihin kohdistuvia toimenpiteitä.

Käsittelijä on kuka tahansa tietojen kanssa oleva, ei siis sidoksissa rekisterin pitämiseen. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523.)

Rekisterinpitäjä on yhteisö, laitos tai säätiö tai yksi tai useampi henkilö, jonka käyttöä varten rekisteri perustetaan. Rekisterinpitäjällä on oikeus määrätä rekisterin käytöstä (Henkilötietolaki 22.4.1999/523). *Rekisteröity* on henkilö, jota henkilötieto koskee. *Sivullinen* on henkilö, joka ei ole rekisterinpitäjä, käsittelijä tai rekisteröity. *Suostumuksella* tarkoitetaan kaikenlaista vapaaehtoista, yksilöityä ja tietoista tahdon ilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn (Henkilötietolaki 22.4.1999/523). Lain tarkoituksena on suojata yksityisyyttä niin, että henkilöistä ei saa kerätä muita kuin tarpeellisia tietoja, niitä saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, mihin ne on kerätty eikä saa säilyttää kauempaa kuin on tarpeen.

Kirkkohallitus (2002, 6) toteaa julkisuuslain sisältävien määräykset virkamiesten vaitiolovelvollisuudesta ja asiakirjojen salassapitovelvollisuudesta. Sen mukaan *salassapitovelvollisuus* on yleiskäsite, joka kattaa asiakirjasalaisuuden ja vaitiolovelvollisuuden. Vaitiolovelvollisuus kattaa myös tallentamattomat tiedot. Lisäksi tietosuojaan kuuluu todistamisvelvollisuus, ilmoitusvelvollisuus ja tiedonantovelvollisuus. Salassapitovelvollisuus ja vaitiolovelvollisuus ovat kirjan mukaan synonyymeja.

Tässä työssäni tarkoitan *pastorilla ja papilla* henkilöä, jolla on pappisoikeudet Vapaakirkossa tai luterilaisessa kirkossa. Olen tekstissäni aina maininnut, kumman kirkon pastori tai pappi kyseessä. *Seurakuntatyöntekijä* on henkilö, joka on saanut työntekijän valtakirjan suoritettuaan määrättyt opinnot Suomen teologisessa opistossa. Työntekijän, niin halutessaan, tulee suorittaa lisäkoulutusta ja työkokemusta vuoden verran, saadakseen pastorin valtakirjan. *Nuorisotyöntekijällä ja lapsityöntekijällä* tarkoitetaan henkilöä, jolla voi olla pappisoikeudet vapaakirkossa, mutta välttämättä niin ei ole (Suomen teologinen opisto, 2011). He ovat työsuhteessa johonkin Suomessa toimivaan vapaaseurakuntaan tai luterilaiseen kirkkoon. Vapaaseurakunnassa kutsutaan johtoryhmää *vanhimmistoksi*. Johtoryhmässä on yleensä viidestä kymmeneen henkilöä, jotka käsittelevät luottamuksellisesti seurakunnan asioita. Johtoryhmän kokouksissa ei ole ulkopuolisia henkilöitä muuten kuin kutsuttuna. Vanhimmisto on seura-

kunnan johtajan ja muiden palkattujen työntekijöiden työnantaja seurakunnan kokouksen lisäksi. *Vapaaehtoistyöntekijällä* tarkoitetaan henkilöä, joka tekee vapaaehtoistyötä seurakunnassa, toimien esimerkiksi sielunhoitotyössä tai pienryhmien vetäjänä, diakoniatyössä tai lapsi-, varhaisnuoriso- tai nuorisotyössä ilman palkkaa ja varsinaista työsopimusta. He ovat palkatun työntekijän apuna, huolehtien omasta työtehtävästään. Vastuussa on aina palkattu työntekijä. Vapaaehtoistyöntekijä on vakuutettu seurakunnan toimesta.

Voipio, Träskman, Halttunen & Ventä (1997, 38) määrittelee sanan *sielunhoito* olevan kysymyksessä silloin, kun asiayhteydestä tai muutoin papin ja asianosaisten välisestä kanssakäymisestä on pääteltävissä, että se on tarkoitettu luottamukselliseksi, tai se on sellaiseksi nimenomaan todettu. Sielunhoito on luottamuksellista kanssakäymistä, jossa keskeistä on se, että henkilö kääntyy papin puoleen apua etsien (Vahtola & Alaranta 2011, 11). *Ripin* määritelmäksi Voipio (1997, 38) kutsuu toimitusta, jossa henkilö haluaa erikseen tunnustaa syntinsä ja saada synninpäästön.

Ehdoton vaitiolovelvollisuus on sellainen, ettei sitä voi murtaa asiakkaan suostumus, eikä mikään lainsäädännös voi velvoittaa todistamaan salassapidon alaisista asioista. Ehdoton vaitiolovelvollisuus kuuluu luterilaisessa kirkossa vain papille tai lehtorille. (Kirkkohallitus 2002, 6.)

Suomen Vapaakirkko tarkoittaa kirkkokuntaa, ja vapaaseurakunta-käsitettä käytetään paikallisesta seurakunnasta. Vapaaseurakunnat muodostavat Suomen Vapaakirkon.

Käytän tässä työssä nimikettä *Kirkkohallitus* Suomen evankelis-luterilaisen kirkkohallituksesta.

3.2 Suomen Vapaakirkon jäsenrekisteri

Vapaakirkko pitää jäsenistään rekisteriä. Uskontokuntien jäsenrekisterilaki (614/1998), sallii rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien pitää jäsenistään

rekisteriä, johon kerätään ja talletetaan uskontokunnan toiminnan ja hallinnon kannalta tarpeelliset tiedot (614/1998, 1 §). Uskontokunnan jäsenrekisterin rekisterinpitäjänä on uskontokunta, sen seurakunta tai toimielin, jonka yhdyskuntajärjestyksessä se on määrätty (614/1998, 2 §). Jäsenrekisteriin talletetaan uskontokunnan jäsenestä seuraavat tiedot: (614/1998, 3 §) Sukunimi ja etunimet, henkilötunnus tai syntymäaika, osoite ja kotikunta, uskontokuntaan liittymisajankohta sekä uskontokunnasta eroamisajankohta. Jos uskontokunnan toiminnan ja hallinnon kannalta on tarpeellista, tietoihin voidaan tallentaa vielä jäsenen syntymäkotikunta, kansalaisuus ja äidinkieli, seurakunnasta toiseen siirtymisen ajankohta, siviilisääty, perheoikeudellinen asema ja toimivaltaisuus, puolison nimi, henkilötunnus tai syntymäaika, alaikäisen lapsen nimi, henkilötunnus tai syntymäaika. Lisäksi jäsenen kastetta, vihkimistä, hautaamista tai muuta vastaavaa toimitusta koskevat tiedot sekä luottamustehtävää tai siihen verrattavat tiedot voidaan rekisteriin tallettaa. (614/1998, 5 §.)

Vapaakirkkokeskuksen hallintosihteeri Pirkko Kaura (2011) hoitaa jäsenrekisteriasioita Vapaakirkkokeskuksessa Hämeenlinnassa. Tehdyssä puhelinhaastattelussa hän kertoi rekisterin hoidosta. Vapaaseurakunnan jäsenen elämässä tapahtuneesta muutoksesta ilmoitetaan ensin maistraattiin. Maistraatista tulee vapaakirkkokeskukseen muuttuneet jäsenluettelot, jotka korjataan Vapaakirkon jäsenrekisteriin. Jäsenrekisterinhoitaja lähettää perhelehden seurakuntaan. Perhelehti sisältää korjatun osan kyseisen henkilön jäsentiedoista. Henkilön liittyttyä Joensuun vapaaseurakuntaan, tieto siitä lähtee maistraattiin. Vapaakirkkokeskukselta lähetetyn perhelehden tultua seurakuntaan, se kirjataan seurakunnan epäviralliseen rekisteriin, ja jos on tarpeen, seurakunnasta lähtee lisätietoja Vapaakirkkokeskukseseen. Lisätietoja voi olla esimerkiksi alaikäisen lapsen liittäminen äitinsä mukana seurakunnan alaikäiseksi jäseneksi.

3.3 Rekisteriselosteen sisältö

Jokaisessa rekisterissä tulee olla rekisteriseloste. Siitä on ilmentävä rekisterinpitäjän ja tämän edustajan nimi sekä yhteystiedot, henkilötietojen käsittelyn tarkoitus, kuvaus rekisteröityjen ryhmästä sekä näihin liittyvistä tiedoista, ilmaus

siitä mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan sekä kuvaus rekisterin suojausten periaatteista. Rekisteriseloste tulee olla jokaisen saatavilla. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 10.)

Suomen Vapaakirkko on rekisterinpitäjä, joka säilyttää rekisteriselostetta Hämeenlinnassa Vapaakirkkokeskuksessa. Joensuun vapaaseurakunnassa ei säilytetä rekisteriselostetta. Joensuussa rekisteriotetta ei tarvitse säilyttää.

3.4 Rekisterinpitäjän velvollisuudet

Rekisterinpitäjällä on velvoitteita huolehtia pitämästään rekisteristä niin, että tietosuoja toteutuu jokaisen rekisteröidyn kohdalla. Rekisterinpitäjällä on huolellisuusvelvoite (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 5). Hänen tulee käsitellä henkilötietoja laillisesti ja noudatettava huolellisuutta ja hyvää tietojenkäsittelytapaa. Hänellä on rekisteröidyn yksityiselämän suojaamisvelvollisuus. Rekisterinpitäjällä on myös suunnitteluvastuu. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 6.) Henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Rekisteriseloste on määriteltävä ennen henkilörekisterin muodostamista. Rekisteriseloste on se, missä selvitetään, mistä tiedot hankitaan, käsittelyn tarkoitus ja myös tieto siitä, mihin niitä säännönmukaisesti luovutetaan.

Rekisterinpitäjä saa rekisteröidä vain käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja. Tietojen tulee olla asianmukaisia, olennaisia, ei liian laajoja. Henkilötietojen käsittelyn tulee olla tarkoin suunniteltua ja perusteltua rekisterinpitäjän kannalta (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 6), eikä tietoja saa käyttää tai käsitellä muussa kuin alkuperäisessä tarkoituksessa (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 7). Henkilötietojen tulee olla myös käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia. Tätä kutsutaan tarpeellisuusvaatimukseksi. Rekisterinpitäjällä on myös virheettömyysvaatimus: hänen on huolehdittava siitä, ettei virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita henkilötietoja käsitellä. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 9.)

Rekisterinpitäjän on toteutettava tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 32). Hänen on suojattava ne niin, etteivät asiattomat pääse tietoihin edes vahingossa. Tie-

tojen hävittäminen laittomasti, muuttaminen, luovuttaminen, siirtäminen tai muu laitton käsittely tulee varmistaa niin, ettei näin pääse käymään missään tilanteessa.

Rekisterinpitäjällä on paljon velvollisuuksia ja vastuuta. On tärkeää, että tähän työhön valitaan henkilö joka on luottamuksen arvoinen. Jokainen joka käsittelee henkilötietoja on vaitiolovelvollinen toisen henkilön ominaisuuksista, henkilökohtaisista oloista tai taloudellisesta asemasta (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 33). Jos rekisterinpitäjä aiheuttaa taloudellisen tai muun vahingon rekisteröidylle siten, että käsittelee henkilötietoja henkilötietolain vastaisesti, hän on velvollinen korvaamaan vahingon (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 47).

Rekisterinpitäjän tulee hävittää henkilörekisteri, jos se ei rekisterinpitäjän toiminnan kannalta ole tarpeellinen (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 34). Rekisterinpitäjän on ilmoitettava henkilötietojen automaattisesta käsittelystä tietosuojavaltuutetulle lähettämällä tälle rekisteriseloste (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 36).

3.5 Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyllä on tietojensaantioikeus, tarkastusoikeus ja kieltäminen omiin tietoihinsa maksutta kerran vuodessa. Tarkastelen näitä kohtia seuraavassa vähän tarkemmin.

Rekisterinpitäjän on huolehdittava siitä, että rekisteröity saa tiedon rekisterinpitäjästä, henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta, mihin tietoja luovutetaan sekä ne tiedot, jotka ovat tarpeen rekisteröidyn oikeuksien käyttämiseksi asianomaisessa henkilötietojen käsittelyssä (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 6:24 §). Rekisteröidyllä on tarkastusoikeus (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 6:26). Hän saa salassapitosäännösten estämättä tarkastaa mitä tietoja henkilörekisteriin on talletettu häntä koskien. Rekisterinpitäjän on annettava maksutta tiedot kerran vuodessa. 6. luvun 29 §:n mukaan virheelliset, puutteelliset ja tarpeettomat tie-

dot rekisteröidystä on korjattava, täydennettävä tai poistettava viivytyksettä. Rekisterinpitäjän on estettävä tällaisen tiedon leviäminen.

Rekisteröidyllä on kiello-oikeus. Hän voi kieltää rekisterinpitäjää luovuttamasta tietoja henkilömatrikkeliin, suoramarkkinointiin, etämyyntiin tai sukututkimusta varten (Henkilötietolaki 22.4.1999/523 § 30). Rekisteröity voi saattaa asiansa tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi, jos kokee, että hänen oikeuksiaan on loukattu.

3.6 Luottamukselliset viestit

Jokaisella on oikeus luottamukselliseen viestintään. Hänen ei tarvitsisi pelätä, että ulkopuoliset saisivat oikeudettomasti tietää luottamuksellisen viestin sisällön. Perustuslaissa (11.6.1999/731, 10.2 §) määritellään kirjeen, puhelun, ja muun yksityisen viestin salaisuuden olevan loukkaamaton. Mielestäni on tärkeää, että jokaisella työntekijällä ja työnantajalla on luottamus toisiinsa. Epäluottamusta huokuva viestintä heikentää työilmapiiriä.

Työnantajan rekisterinpitäjän on huolehdittava yleisen huolellisuusveloitteen perusteella siitä, että työpaikassa tapahtuvan postin jakelun aikana ei saa paljastua ulkopuoliselle henkilötunnusta eikä palkkatietoja. Raatikainen toteaa, että erityistä huomiota on siis kiinnitettävä kirjekuorien läpinäkymättömyyteen ja liimausten pitävyyteen. Esimerkiksi sähköpostiviestinä työntekijälle saa toimittaa työntekijän suostumuksella palkkalaskelman, jos työntekijää on tiedotettu sähköpostin käyttöön kuuluvista riskeistä. Myös salakirjoitusta voidaan käyttää, riippumatta käytetäänkö sisäistä vai ulkoista verkkoa. (Raatikainen 2000, 65.)

Viestintäsalaisuuden loukkaukseksi Raatikainen (2000, 73) listaa sen, jos oikeudettomasti avaa toiselle osoitetun kirjeen tai suljetun viestin, salaa teknisen laitteen avulla kuuntelee tai tallentaa toisen puhetta, jota ei ole tarkoitettu kuulijain tietoon, tai hankkii välitettävänä olevan puhelun, sähkeen tai sähköisessä muodossa olevan viestin sisällön.

Työnantajan on huolehdittava siitä, että työnhakijoiden tai työntekijöiden henkilötietojen siirto - riippumatta onko viesti suljettu vai sulkematon – sujuu niin, etteivät tiedot mene asiattomien tietoon.

3.7 Rikkomisesta seuraavat rangaistukset

Henkilötietolain 48 §:ssä tuomitaan *henkilörekisteririkkomuksesta* sakkoon, jos teosta ei ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Rikoslaisissa (21.4.1995/578) 38 luvussa on käsitelty tieto- ja viestintärikoksia.

Salassapitorikos (Rikoslaki 21.4.1995/578 38: 1-2) tapahtuu silloin, kun salassapitovelvollisuuden vastaisesti henkilö paljastaa salassa pidettävän seikan, josta hän asemassaan, toimessaan tai tehtävää suorittaessaan on saanut tiedon ja käyttää tällaista salaisuutta omaksi tai toisen hyödyksi. Salassapitorikoksesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Viestintäsalaisuuden loukkaus (Rikoslaki 21.4.1995/578 38:3-4) tapahtuu silloin, kun joku oikeudettomasti avaa toiselle osoitetun kirjeen tai muun suljetun viestin, suojauksen murtaen hankkii ulkopuoliselta suojatusta viestistä tiedon. Hänet on tuomittava viestintäsalaisuuden loukkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Myös yritys on rangaistava. Törkeässä viestintäsalaisuuden loukkauksessa jos rikoksentekijä käyttää hyväksi asemaansa, rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti, rikoksen kohteena oleva viesti on sisällöltään erityisen luottamuksellinen taikka teko huomattavasti loukkaa yksityisyyden suojaa, ja teko on kokonaisuutena arvostellen törkeä, on rikoksentekijä tällöin tuomittava vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi. Myös yritys on rangaistava.

Jos henkilö käyttää hänelle kuulumatonta käyttäjätunnusta taikka muuten oikeudettomasti tunkeutuu tietojärjestelmään, jossa varastoidaan, käsitellään tai siirretään tietoja tapahtuu *tietomurto* (Rikoslaki 21.4.1995/578 38:8). Tällöin hänet on tuomittava tietomurrosta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Myös yritys on rangaistava.

Henkilörekisteririkos (Rikoslaki 21.4.1995/578 38:9) tapahtuu silloin, kun henkilö tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta käsittelee henkilötietoja vastoin käyttötarkoitussidonnaisuutta, tai rikkoo käsittelyn yleisiä edellytyksiä, henkilötietojen tarpeellisuutta tai virheettömyyttä, arkaluonteisia tietoja, henkilötunnusta tai henkilötietojen käsittelyä erityisiä tarkoituksia varten koskevia säännöksiä taikka rikkoo henkilötietojen käsittelyä koskevia erityyssäännöksiä tai yrittää estää rekisteröityä käyttämästä hänelle kuuluvaa tarkastusoikeutta antamalla rekisteröidylle väärän tai harhaanjohtavan tiedon. Tällöin hänet tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta (Rikoslaki 21.4.1995/578 40:5) säädetään rikoslaissa seuraavasti: Jos virkamies tahallaan palvelussuhteensa aikana tai sen päätyttyä oikeudettomasti paljastaa asiakirjan tai tiedon joka lain mukaan on salassa pidettävä tai muuten ei saa ilmaista, tai käyttää omaksi tai toisen hyödyksi tietoa tai asiakirjaa, hänet on tuomittava virkasalaisuuden rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Myös tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen on rangaistava teko. Siinä teko huomioon ottaen kokonaisuutena arvostellen on vähäinen. Rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kuudeksi kuukaudeksi.

4 Työnantajien ja työntekijöiden oikeudet ja velvollisuudet tietosuoja-asioissa

Otan työssäni esille työnantajien ja työntekijöiden oikeudet ja velvollisuudet tietosuoja-asioissa, koska Joensuun vapaaseurakunnalla on palkattua henkilökuntaa. Painotan vapaaseurakunnan vastuuta työnantajana ja palkattujen työntekijöiden oikeuksia ja velvollisuuksia työnantajaansa kohtaan

Ari Raatikainen (2000, 69) kertoo kirjassaan Yksityisyyden suoja työelämässä työnantajan velvollisuudesta olla huolellinen työntekijöistensä pitämässä rekisterissään. Työntekijällä on yhtäläinen oikeus luottaa siihen, että rekisteriä hoitaa ammattitaitoinen, oikein perehdytetty henkilö. Hänen on voitava luottaa siihen, että rekisteri on suunniteltu huolellisesti ja työntekijällä on selvyys työpaikalla tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä. Työntekijällä on siis samat oikeudet kuin rekisteröidyillä.

Henkilötietolaissa (22.4.1999/523, 11 §) puhutaan arkaluonteisten tietojen käsittelykiellosta. Laissa on pääsääntö, joka määrää käsittelyn kokonaan kieltoon, sekä poikkeussäännön (22.4.1999/523, 12 §). Yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa (13.8.2004/759, 5 §) on täsmennetty, kuinka työnantaja saa käsitellä työntekijän terveydentilatietoja. Käsittelykiellolla on haluttu korostaa arkaluonteisuutta kyseiselle henkilölle. Arkaluonteisina tietoina pidetään rotua tai etnistä alkuperää, henkilön yhteiskunnallista, poliittista tai uskonnollista vakaumusta tai ammattiliittoon kuulumista, rikollista tekoa, ja siitä saatua rangaistusta, terveydentilaa, sairautta, vammaisuutta, seksuaalista suuntautumista tai käyttäytymistä, sosiaalihuollon tarvetta tai saatuja sosiaalihuollon palveluja. (Nyyssölä 2009, 73.)

Raatikainen (2000, 76) listaa työnantajan velvollisuudeksi huolehtia, että henkilötietojen käsittelijä käsittelee vain sellaisia tietoja, jotka ovat hänen työtehtäviensä hoitamiseksi oleellisia tietoja. Henkilöstön koulutukseen tietosuoja-asioissa on panostettava. Työnantajan tulee olla tietoinen henkilötietojen käsit-

telystä työpaikalla, ja käyttää vain luotettavia toimeksiannon saajia, palvelujen tuottajia ja tietolähteitä.

Terveydentilatietojen käsittelyssä tulee käyttää erityistä huolellisuutta. Työnantajan muistilistaan voisi laittaa seuraavia asioita:

- 1) Terveydentilatietoja käsittelevät henkilöt nimetään ja käsittelyyn liittyvät tehtävät määritellään.
- 2) Työnantajan on varmistettava, että työntekijät ovat tietoisia vaitiolovelvollisuudestaan terveydentilatietoja käsitellessään.
- 3) Terveydentilatiedoille hankitaan oma sijoituspaikka, tietojen säilytysajat määritellään.
- 4) Uusille työntekijöille painotetaan vaitiolovelvollisuutta ja huolellisuutta terveystilatietojen käsittelyssä.
- 5) Työnantajan on kerrottava työntekijälleen, että hän voi kieltää terveystilatodistusten luovuttamisen esimerkiksi työterveyshuollolle. Työnantajan on aina pyydettävä työntekijältään lupa siihen.
- 6) Terveydentilatietojen keräämisessä ja käsittelyssä tulisi noudattaa yhteistoiminta- ja kuulemismenettelyä. (Murtomäki & Huhtiniemi, 2011, 35.)

Tietosuojavaltuutettu on suositellut sairauslomatodistuksien säilyttämistä pääsääntöisesti kahden vuoden ajan, ellei erityissäännöksistä muuta johdu (Murtomäki & Huhtiniemi, 2011, 35). Sairauslomatodistukset säilytetään lukitussa tilassa.

5 Suomessa olevien kirkkokuntien käytännöt rippisalaisuudessa

Koska tietosuojaja on toisen henkilön henkilötietojen, kunnian ja kotirauhan suojelemista, myös rippisalaisuus ja muu vaitiolo-velvollisuus kuuluu tietosuojajan piiriin. Henkilö, joka pyytää rippiä tai sielunhoitokeskustelua, odottaa tilanteessa luottamuksellisuutta käsitelläkseen oman elämänsä kipuja. Tällöin papin tehtävä on huolehtia, että tietosuojaa liittyvät periaatteet toteutuvat rippi-tilanteessa. Tässä luvussa käsitelen evankelis-luterilaisten, ortodoksien ja katolisten suhtautumista rippisalaisuuteen, sen mahdolliseen murtamiseen sekä ripin historiaa.

5.1 Evankelis-luterilainen näkemys rippisalaisuudesta ja sen murtamisesta

Evangelisluterilainen kirkko on ohjeistanut työntekijöitään vaitiolo-velvollisuudestaan. Luterilainen kirkko pitää lähtökohtana aina sitä, että mikäli salassapidolle on laillinen perusta, tällainen tieto on vaitiolo-velvollisuuden piirissä. Tämä periaate on pidettävä erossa siitä kirkkoa ja seurakuntaa julkisoikeudellisena yhteisönä koskevasta yleisestä periaatteesta, jonka mukaan toiminta on julkista eikä tiettyjä asioita voi julistaa salaisiksi vain asian laadun vuoksi ilman laissa olevaa nimenomaista säännöstä. (Kirkkohallitus 2002, 5.) Rippisalaisuus eli ehdoton vaitiolo-velvollisuus ripissä koskee erityisesti pappeja ja lehtoreita. Luterilaisuudessa ripin voi ottaa vastaan papin ja lehtorin lisäksi myös maallikko. Kirkkolaisissa (5:2.1) on säädetty seuraavasti:

Yksityisessä ripissä tai muuten sielunhoidossa papille uskottua asiaa ei saa ilmaista, eikä myöskään sitä henkilöä, joka papille on uskoutunut.

5.2 Ortodoksinen näkemys rippisalaisuudesta ja sen murtamisesta

Arkkipiispa Leo ortodoksisesta kirkosta käsittelee rippisalaisuutta Ortodoksiviestissä (1/2011). Hän kertoo, että laki ortodoksisesta kirkosta (10.11.2006/985, 110 §) sitoo papin ehdottomaan vaitiolovelvollisuuteen katumuksen sakramentin ja sielunhoidollisen keskustelun sisällöstä. Samoin kun evankelis-luterilaisella papilla, on myös ortodoksipapilla velvollisuus kehottaa rikokseen syyllistynyttä tai sitä harkitsevaa ilmoittautumaan viranomaisille. Ripittäytyjän kieltäytyessä papin velvollisuus on kertoa viranomaiselle niin, ettei paljasta asianosaista. Papin rippisalaisuus on niin ortodoksisessa kirkossa kuin luterilaisessakin ehdoton.

5.3 Katolisen kirkon näkemys rippisalaisuudesta ja sen murtamisesta

Marko Tervaportti kirjoittaa katolilaisten verkkosivuilla (katolinen.net, 2010) ettei katolisen ripin murtamista hyväksytä. Katolisen kirkon katekismus (2001, 1466) määrittää papiksi vihityn "johdattavan ripittäytyjää kärsivällisesti kohti tervehtymistä ja täyttä kypsyyttä. Hänen tulee rukoilla ja tehdä parannusta ripittäytyjän puolesta ja uskoa hänet Herran laupeuden haltuun". Katolisen kirkon katekismus (2001, 1467) toteaa vielä, että jokainen rippiä kuunteleva pappi on ankarimman rangaistuksen uhalla velvoitettu pysymään ehdottomasti vaiti synneistä, joita ripittäytyneet ovat hänelle tunnustaneet. Hän ei saa käyttää tietoja, joita hänelle on uskottu ripittäytyneiden elämästä. Tällaisesta rippisalaisuudesta käytetään nimeä "sakramentaalinen sinetti", sillä se, minkä ripittäytyvä uskoo papille, pysyy sakramentin sinetöimänä. Katolilaisuudessa ripittäytyjä tunnustaa syntinsä rippi-isälleen ja saa tämän kirkon palvelijana julistaman syntien anteeksiannon. Pappi voi harkintansa mukaan määrätä sovitustöitä. Vain pappi tai piispa voi toimittaa tämän sakramentin. Parannuksen sakramenttiin liittyvät aneet eli lievitykset. Jokainen uskova voi hankkia aneita itselleen tai osoittaa ne kuolleiden hyväksi. Aneiden avulla on mahdollista lyhentää kiirastulessa vietettävää aikaa (Katolisen kirkon katekismus, 2001, 1491–1498).

5.4 Rippihistoriaa

Ensimmäiset merkinnät papin vaitiolo velvollisuudesta ovat 400-luvulta. Varhaisimmat papin vaitiolo velvollisuuden rikkomista koskevat rangaistussäännökset ovat peräisin 900-luvulta. Tuolloin vaitiolon rikkonut pappi erotettiin virastaan ja tuomittiin loppuiäksi maanpakolaisuuteen. Vuoden 1686 kirkkolaissa vaitiolo velvollisuuden rikkomisesta seurasi kuolemantuomio. Suomessa 1869 kirkkolain 123 §:ssä salaripin paljastamisesta säädettiin rangaistukseksi virasta erottaminen. (Kirkkohallitus 2002, 5 - 6.) Teologista merkitystä vaitiolo velvollisuudelle antaa se, että yksi osoitus Jumalan armosta on syntien anteeksiantaminen. Vaitiolo velvollisuus tuo merkityksen anteeksiannon lopullisuudesta ja että se on tapahtunut yksin Jumalan armosta. (Kirkkohallitus 2002, 6).

5.5 Evankelis-luterilaisen kirkon rippihistoriaa

Evankelis-luterilaisen papin vaitiolo velvollisuuden historiaa käsitellään Kirkon työntekijän vaitiolo velvollisuus - kirjassa. Vaitiolo velvollisuus ei koske muita kuin kirkon piirissä toimivia pappeja ja lehtoreita (Kirkkohallitus 2002, 5-6). Rippisalaisuus on ollut käytössä jo 1200 – luvulta alkaen. Katolisuudesta periytyvän tavan mukaan rippi-isä ei ole kuullut hänelle uskottua asiaa ihmisenä, vaan Jumalan edustajana. Rippisalaisuus on todistamiskielloista vanhin ja ehdottomin.

5.6 Ortodoksisen kirkon rippihistoriaa

Ortodoksinen rippisalaisuuden historiaa käsittelee arkkipiispa Leo artikkelissaan Ortodoksiviestissä (2011). Hän kertoo, ettei ortodoksisessa kirkossa luokiteltu syntejä, kuten katolilaisuudessa tehtiin 1100-luvulta lähtien. Vaikka ortodokseilla ei ole kuolemansyntejä tai muita asteikkoja eri rikkeille, pidettiin jo keskiajalla murhaa, haureutta ja epäjumalanpalvelusta erityisen tuomittavina, arkkipiispa Leo kertoo. Ehdot synnintunnustukseen osallistumiseen olivat eripituiset katumusajat, jolloin syyllisen tuli noudattaa paastoa ja puhdistumista. Kirkon alkuvuosina kastetta pidettiin uuden elämän alkuna, jonka jälkeen kristityn ortodok-

siseurakunnassa ei ollut luvallista sortua raskaisiin rikkomuksiin. Jos kuitenkin niin tapahtui, luotiin mahdollisuus palata katumuksen kautta takaisin muiden kristittyjen joukkoon. (Arkkipiispa Leo, 2011)

5.7 Katolisen kirkon rippihistoriaa

Johannes Alaranta artikkelissaan Rippisalaisuus käsittelee katolilaisuudessa ripin historiaa (2010, 2). 800-luvulta lähtien on kirkko ottanut käyttöön salaripin. Yksityinen katumus riitteineen ja syntien anteeksiantamuksineen tapahtui salassa. 1100-luvulla salaisesta ripistä tuli sakramentti. Ensimmäinen koko katolista kirkkoa koskeva säädös salassapitovelvollisuudesta vahvistettiin 1215. Rangaistukseksi rikkomisesta oli säädetty virasta erottaminen ja lähettäminen loppuiäksi ankaraa sääntöä noudattavaan luostariin. 1686 rippisalaisuuden rikkomisesta säädettiin kuolemantuomio. Rippisalaisuus siirrettiin reformaation yhteydessä katolilaisuudesta lähes sellaisenaan luterilaiseen kirkkoon (Alaranta, 2010. 3).

5.8 Rippisalaisuuden erityiskysymyksiä

Rippi on tapahtuma, jossa ripittäytyvä tunnustaa syntinsä ja saa synninpäästön ripin vastaanottajalta. Uskonnollisissa yhdyskunnissa, kuten vapaaseurakunnissa ja helluntaiseurakunnissa rippi on käytössä, tosin rippi-sanaa käytetään harvemmin. Vapaissa suunnissa ripin sijaan puhutaan sielunhoitokeskustelusta. Tapahtuma on kuitenkin samankaltainen.

Evankelis-luterilaisen, ortodoksin ja katolisen kirkon papin vaitiolovelvollisuus ulottuu tuomioistuimeen asti. Vaikka pappia kuulusteltaisiin todistajana, hän ei voi ilmaista mitä ripissä on saanut tietää. Maallikolla ei ole juridista suojaa rippisalaisuudessa. Papin on kehotettava henkilöä, joka yksityisessä ripissä kertoo suunnittelevansa rikosta, ottamaan yhteyttä viranomaisiin tai henkilöön jota vaara uhkaa. Jos asianosainen ei suostu siihen, on papin kerrottava asiasta viranomaisille siten, että ripin antaja ei tule suoraan tai välillisesti siitä ilmi. (Kirkkolaki

26.11.1993/1054 5:2.) Uskonnollisten yhdyskuntien, kuten vapaakirkon, helluntaiseurakuntien tai luterilaisen kirkon herätysliikkeiden maallikot eivät voi lukeutua kirkkolain piiriin, jolloin heidän vaitiolovelvollisuutensa voidaan rinnastaa maallikon asemaan tuomioistuimen edessä.

Rippisalaisuus on ajallisesti rajoittamaton. Oikeudellisesti on mahdotonta määrittellä ajankohtaa, jolloin rippisalaisuus lakkaa tai rippisalaisuutta käsittelevä asiakirja voitaisiin edes erityisin perustein antaa esimerkiksi tieteelliseen käyttöön. (Kirkkohallitus 2005, 6.)

Vahtola ja Alaranta (2011, 32) painottavat sitä, että luterilainen pappi ja virassa oleva lehtori eivät voi poistaa vaitiolovelvollisuuttaan sellaisessa tilanteissa, joissa pappi tai lehtori toimii samalla psykoterapeuttina. Rippisalaisuus ei ole subjektiivinen oikeus, vaan se tulee kirkon viran mukana ja on nimenomaisesti velvollisuus. Rippisalaisuus tulee pappeuden mukana silloinkin, kun hän ei hoida papin virkaa. Kyse on pikemminkin vaitiolovelvollisuudesta kuin vaitiolo-oikeudesta. Papilla ei ole valinnan varaa. Syytetyn lähiomaisilla on oikeus lain mukaan halutessaan kieltäytyä todistamasta. Pappi ei voi valita ollako vaiti vai ei. Hän ei voi todistaa. (Vahtola & Alaranta 2011, 35.)

Papin rippisalaisuutta ei ole mahdollista murtaa edes jo tehtyjen törkeiden rikosten kohdalla, mikä taas on mahdollista esimerkiksi lääkärin vaitiolovelvollisuuden osalta. Mikäli pappi tai lehtori ei ole saanut ripissä tietoonsa salassa pidettäviä asioita, hänen vaitiolovelvollisuutensa rinnastetaan terveydenhuoltohenkilöstön vaitiolovelvollisuuteen. Näin ollen vaitiolovelvollisuus väistyy suostumuksen nojalla. Papin rippisalaisuus ei poistu edes uskoutuneen henkilön suostumuksella. (Vahtola & Alaranta 2011, 35 - 36)

Julkisuuslaissa todetaan, että luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa. Tietoa ei saa julkistaa silloinkaan, jos luottamustoimi on päättynyt. (Julkisuuslaki 21.5.1999/621, 23 § 1. mom.) Tätä kohtaa voidaan soveltaa seurakunnassa luottamustoimessa olevalle.

6 Tietosuoja Suomen Vapaakirkossa

Vapaakirkon seurakunnallisten toimitusten kirjassa (2001) on ohjeet vaitiolo-oikeudesta tuomioistuimen edessä. Siinä todetaan, että Vapaakirkon työntekijät ovat tehneet lupauksen rippisalaisuuden säilyttämisestä. Vapaakirkon yhdyskuntajärjestyksen mukaisesti rippisalaisuuden rikkominen voi johtaa valtakirjan peruuttamiseen määräajaksi tai toistaiseksi. Vapaakirkon seurakunnallisten toimitusten kirjassa (2001, 123) todetaan, että jos Vapaakirkon työntekijä joutuu todistajaksi oikeuteen ja todistamisessa tulee esiin mahdollinen vaatimus rippisalaisuuden paljastamisesta, hän voi vedota perustuslakiin ja sen määrittelemään ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä, sekä Oikeudenkäymiskaari (1.1.1734/4) 17 lukuun 23 §:ään ja sen 1. momenttiin, jossa todetaan, ettei virkamies, tai julkista tehtävää tai asiaa toimittamaan valittu tai määrätty saa kertoa siitä, mitä tässä toimessaan on salassa pidettävä. Kirkkolain (26.11.1993/442) 5. luvussa 2 § todetaan, ettei pappi saa ilmaista sitä, mitä yksityisessä ripissä tai sielunhoidossa hänelle on uskottu, jos pappia kuulustellaan todistajana. Asiassa voi vedota lähinnä yleiseen käytäntöön, koska Vapaakirkko ei kuulu luterilaista kirkkoa koskevaan kirkkolain piiriin.

Vapaakirkon yhdyskuntajärjestyksessä (10.3.1998) § 54 ja 55 painotetaan, ettei yksityisessä ripissä tai muuten sielunhoidossa uskottua asiaa saa ilmaista eikä myös henkilöä, joka sielunhoitajalle on uskoutunut. Jos rikoksen suunnitteleminen tulee ilmi ripissä tai sielunhoidossa, on sielunhoitajan kehotettava häntä ilmoittamaan asiasta viranomaisille tai sille, jota vaara uhkaa. Sielunhoitajalla tarkoitetaan tässä henkilöä, jolle on annettu paikallisen vapaaseurakunnan valtuutus sielunhoitotyön tekemiseen.

Rippisalaisuuden rikkominen johtaa valtakirjan peruuttamiseen määräajaksi tai toistaiseksi. Vapaakirkon tai seurakunnan palveluksessa tai luottamustehtävässä oleva ei saa ilmaista muille tietoon saamaansa seikkaa toisen terveydentilasta, tai muuta seikkaa, josta on erikseen säädetty salassa pidettäväksi tai asian laadun vuoksi ei muutoin saa ilmaista. (SVK yhdyskuntajärjestys, 10.3.1998, § 54 ja 55.)

Vaitiolovelvollisuus koskee Suomen Vapaakirkossa vapaaehtoistyössä olevia, harjoittelijoita sekä palkallisessa työssä olevia henkilöitä. Vapaaehtoistyössä olevan vaitiolovelvollisuus on ehdotonta, jollei asiakkaan suostumus oikeuta taikka laki velvoita vapaaehtoista antamaan asiasta tietoa. Ehdoton vaitiolovelvollisuus koskee sielunhoitotyössä ja diakoniatyössä toimivia henkilöitä.

Hyvän neuvon antaa myös vapaaseurakunnalle Kai Vahtolan ja Johannes Alarannan tutkimus (2011, 11) kirkon rippisalaisuudesta ja vaitiolovelvollisuudesta. He kirjoittavat näin:

Jokaisessa seurakunnassa, seurakuntayhtymässä ja muussa kirkon viranomaisessa tulee käydä läpi vaitiolovelvollisuuteen ja salassapitoon liittyvät kysymykset. Salassapito on pystyttävä takaamaan myös työympäristössä. Ei riitä, että työntekijät tiedostavat oman vaitiolovelvollisuutensa ja -oikeutensa rajat ja osaavat toimia niiden mukaisesti. Myös toimitilojen on oltava asianmukaisia. On varmistuttava siitä, että toimitilat, joissa käydään henkilökohtaisia keskusteluja, ovat riittävän äänieristettyjä. Lisäksi on varmistuttava siitä, että asiakirjoille, jotka ovat salassa pidettäviä, on lukittavat kaapistot ja että avaimet ovat vain tiettyjen henkilöiden saatavilla. Samoin on kiinnitettävä huomiota siihen että ATK-ohjelmien suojaukset sallivat pääsyn vain sellaiselle henkilölle, joka on siihen oikeutettu. On sovitettava, kuka tiedon antamisesta päättää ja miten tieto konkreettisesti annetaan sekä minkälaisia asiakirjoja tiedon antamiseen mahdollisesti liittyy.

6.1 Vapaaehtoistyö tietosuojan piirissä

Tietosuojan toteutumisen tärkeys vapaaehtoistyössä jää hämäräksi, jos tästä ei puhuta. Henkilö, joka tulee kertomaan asioistaan, ei aina tiedä, että hänen kuuntelijallaan voi olla erilainen vaitiolovelvollisuus kuin papilla. Tämä asia on tärkeää tuoda vapaaehtoistyöstä vastuussa olevan tietoon. Vapaaehtoisella ei ole lain antamaa suojaa sille, ettei hänen tarvitse kertoa luottamuksellisista keskusteluistaan tuomioistuimessa todistajana. Halutessaan vapaaehtoistyöntekijä voi ottaa sielunhoidollisessa keskustelussa asian esille. Silloin ei tule ongelmia tulevaisuudessa tietämättömyyden takia.

Luterilaisen kirkon herätysliikkeiden piirissä toimivat maallikot, esimerkiksi saarnaajat, ovat vailla juridista suojaa, ellei heidän voida katsoa toimivan seurakunnan vapaaehtoistyössä. Tällöin puhutaan moraalisesta vaitiolovelvollisuudesta. Käsitettä käytetään katekismuksessa (Rippi, kohta 41). Siinä todetaan, että seurakuntalainen voi toimia lähimmäisenä sielunhoitotyössä tai ripin vastaanottajana. Silloin puhutaan moraalisesta vaitiolovelvollisuudesta. Lain kanssa sillä ei ole silloin tekemistä. (Kirkkohallitus 2002, 47.)

Vapaaehtoistyössä on tärkeää tietää, toimiiko henkilö seurakunnan valtuuttamana vai ei. Esimerkiksi palvelevassa puhelimessa toimivilla, rippikoulun isosilla tai muussa rinnastettavassa toiminnassa mukana olevilla on luterilaisen seurakunnan työntekijään (ei pappiin tai lehtoriin) verrattava vaitiolovelvollisuus.

Erilaisissa ryhmissä, muun muassa sururyhmässä ja sisäisen paranemisen ryhmässä, ryhmän vastuuhenkilölle on hyvä antaa työkaluja tietosuojan toteutumiseksi ryhmän sisällä. Hänelle voidaan antaa esimerkiksi ryhmässä allekirjoitettavaksi kirjallinen lupaus ryhmän sisäisten asioiden vaitiolovelvollisuudesta. Samalla on kuitenkin muistettava, ettei lupaus ole juridisesti suojattu, ryhmäläinen joutuu todistamaan, jos sitä vaaditaan (Kirkkohallitus 2002, 49). Myös rukousaiheet ovat tärkeä osa seurakunnan toimintaa. Silloin on myös huomioitava, että rukousaiheen jättäjä kertoo, miten julkisesti hänen puolestaan rukoillaan, (Kirkkohallitus 2002, 49). Tässä on aihetta informoida rukousaiheita käsitteleviä ja vastaanottavia henkilöitä, että he kysyisivät aiheen jättäjältä tästä asiasta.

6.2 Lapsityön erityiskysymykset

Viimeaikaisen keskustelun vanhoillislestadiolaisten keskuudessa tapahtuneissa lasten hyväksikäyttötapausten johdosta lapsityön erityiskysymykset on hyvä ottaa esille tietosuojan ja ripin näkökulmasta. Tuleeko rikollista suojata vain sen takia, että hänen tietosuojansa toteutuu? Tämä on kysymys, joka on ponnahtanut esille julkisuudessa.

Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) ilmoitusvelvollisuuden piiriä on madallettu ja laajennettu. Laissa on selvennetty sitä, milloin on velvollisuus ilmoittaa salassapitosäännösten estämättä salassapidon alaisia asioita. Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) § 25.1 määrittää tahot, joilla on ilmoitusvelvollisuus. Momentissa 9 mainitaan seurakunta ja muut uskonnolliset yhdyskunnat, kattaen näin ollen myös Suomen Vapaakirkon. Edellä mainitussa pykälässä on kohta, joka korostaa myös sitä, että rippi tai muu sielunhoitoon liittyvä salassapitovelvollisuus ei estä ilmoituksen tekemistä muilla kuin luterilaisella, katolisella ja ortodoksisella papilla ja lehtorilla. Lastensuojelutarpeen pyyntö tulee tehdä viipymättä ja pyynnön yhteydessä ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa syyt pyynnön tekemiseen (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 25 a §). Ilmoitusvelvollisuus koskee vain sitä tietoa, jonka henkilö on saanut tehtävässään. Velvollisuutta ei poista se, että lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa tai kieltää ilmoituksen tekemisen. Lastensuojelupyynnötä voidaan käyttää tilanteissa, joissa perhe asioi esimerkiksi diakoniatyössä, varhaiskasvatuksen toiminnoissa tai varhaisnuoriso- ja nuorisotyössä. (Vahtola & Alaranta 2011, 21-22.)

Papin tai lehtorin virassa oleva henkilö ei voi tehdä ilmoitusta lastensuojeluviranomaiselle, jos hän on saanut tietonsa ripissä tai sielunhoitokeskustelussa. Jos kyse ei ole sielunhoidossa eikä ripissä esille tulleesta asiasta, myös papin virassa olevan tulee tehdä ilmoitus.

Olen käsitellyt tähänastisessa työssäni luterilaisen papin ja lehtorin ehdotonta vaitiolovelvollisuutta, joka ei oikeudenkaan edessä murene. Toisenlaista käsitystä tuo esiin piispa Seppo Häkkinen, joka pohtii asiaa artikkelissaan evankelisluterilaisen kirkon evl.fi - nettisivulla. Hän kertoo papin ja lehtorin rippisalaisuuden "murtuvan" kirkkolain (26.11.1993/1054) 5:2.3:n mainitsemista tilanteista. Tilanteet viittaavat rikoslain (19.12.1889/39) 15 luvun 10 §:n 1 momenttiin, jossa säädetään törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä. Pykälässä tulee esille joukko rikoksia, joita ilmiantovelvollisuus koskee. Lastensuojelun näkökulmasta olennaisimmat rikokset ovat raiskaus, törkeä raiskaus, törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, murha, tappo, surma, törkeä pahoinpitely, ihmiskauppa, törkeä ihmiskauppa, panttivangin ottaminen. Rikoslain 15 luvun 10 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus voi tulla sovellettavaksi kun huomioon ote-

taan seuraavat näkökohdat: rikos on vielä estettävissä ja kyse on luettelossa mainitusta rikoksesta. Papin on kehotettava ensisijaisesti ripittäytynyttä kertomaan itse, ja vasta toissijaisesti toimittava itse kertomalla viranomaiselle. Ripittäytynyttä henkilöä ei saa paljastaa, eikä papilla ole juridista oikeutta tai velvollisuutta ilmiantaa jo tapahtunutta rikosta. On myös huomioitava, että väärä ilmianto on rangaistavaa. Ainoastaan papin ja lehtorin ilmiantovelvollisuutta leimaa sen luonne varoitusvelvollisuutena, Häkkinen summaa. Työntekijä, ja tässä Häkkinen tarkoittaa muita työntekijöitä kuin pappia tai lehtoria, on sidottu vaitiolo-velvollisuuteen, ellei häntä lain nojalla velvoiteta antamaan tietoa (esimerkiksi lastensuojelulaki) tai ellei asiakas, jonka suojaksi vaitiolo-velvollisuus on säädetty anna tiedon ilmoittamiseen suostumustaan. Vaitiolo-velvollisuuden rajoja koskevia kysymyksiä esiintyy erityisesti diakoniatyöntekijöiden, erityisnuorisotyönohjaajien, lastenohjaajien ja muiden lapsia, nuoria ja perheitä kohtaavien parissa. Useiden kirkon työntekijöiden työhön kuuluvat sielunhoito ja luottamukselliset keskustelut olennaisena osana. Tästä huolimatta muiden kuin pappien ripin tai sielunhoidon kautta saamia tietoja ei ole asetettu ehdottoman vaitiolo-velvollisuuden piiriin. He ovat siten muun muassa velvollisia tekemään ilmoituksen havaitsemastaan lastensuojelun tarpeesta.

Rippi tarjoaa yhteiskunnassamme ainoana mahdollisuuden käsitellä elämän syvimpiäkin kriisejä ehdottoman luottamuksellisesti. Esille nousevat asiat eivät tule ripissä ja sielunhoidossa hyväksytyiksi, vaan ne kohdataan silmästä silmään. Tämä mahdollistaa avun etsimisen myös perheiden ja lasten hätään, kun tällaiset asiat nousevat esille. Rippisalaisuus voidaan nähdä etuna, kun etsitään lasten parasta, Häkkinen summaa. (2011. 4.)

Suomen Vapaakirkon Nuoret ry (lyhenteenä käytetään SVN ry) on Suomen Vapaakirkon lapsi- ja nuorisotyöjärjestö. Se on kerännyt erilaisia ohjeita verkkosivuilleen kohtaan "Resurssipankki". Siellä on ohjeistettu palkattuja ja vapaaehtoisia työntekijöitä toimimaan tilanteissa, joissa on syytä epäillä lapsen tai nuoren kaltoinkohtelua. Resurssipankissa on ohjeet myös siitä, kuinka käyttäytyä esimerkiksi rippisalaisuus- tai vaitiolo-velvollisuusasioissa edellä mainitussa tilanteessa.

Joensuun vapaaseurakunnassa on otettu käyttöön SVN:n tekemä turvallisuus -suositus, jossa käsitellään muun muassa vapaaehtoisten vastuuta ja ohjeistetaan heitä toimimaan lapsen tai nuoren kaltoinkohtelutilanteessa. Suosituksessa ohjeistetaan palkattua työntekijää haastattelemaan jokainen lapsityöhön vapaaehtoiseksi pyrkivä. Lisäksi haastateltavan tulee allekirjoittaa lomake, jossa hän on vastannut erilaisiin kysymyksiin elämästään. Allekirjoitettua lomaketta säilytetään lukitussa tilassa seurakunnan toimistossa. Haastateltavan tulee lukea kirja Turvallisesti seurakunnassa (Ainesmaa, 2009) jossa neuvotaan kaltoinkohdellun lapsen kohtaamista ja hänen turvaamistaan. Lisäksi kirjassa on erilaisia riskianalyysyjä, raporttilomakkeita, turvallisuuslomakkeita ja lastensuojeluilmoituksia. Epätietoisissa ja vaikeissa asioissa Suomen Vapaakirkon Nuoret neuvovat lisäksi ottamaan yhteyttä lapsiasiamieheen:

Vapaakirkon toiminnan piirissä olevat voivat kaikissa tätä ohjetta sivuavissa asioissa matalalla kynnyksellä kysyä neuvoa lapsiasiamieheltä ja keskustella hänen kanssaan. Lapsiasiamies konsultoi tarvittaessa juristia epäselvissä tilanteissa. (SVN, 2008)

Tämä aihe on tunteita nostattava, herättää paljon ajatuksia ja tällöin ristiriitaiset ohjeistukset hämmentävät. Erilaiset näkemykset ja käytännöt eri kirkkokuntien ja uskonnollisten yhdyskuntien välillä tarvitsevat näissä asioissa selkeää ohjeistusta, ettei pienen ihmisen elämä joutuisi vaaraan. Siksi on tärkeää saada selkeät ohjeet, kuinka aikuisen tulee toimia, kun tällainen tilanne tapahtuu. Suomen Vapaakirkon Nuoret ry on ollut edelläkävijänä vapaakirkollisessa kentässä käsitellessään näitä vaikeita asioita ja ohjeistaessaan työntekijöitään toimimaan oikein tällaisissa tilanteissa.

7 Tietoturva

Tietoturva on yksi osa tietosuojan toteutumisesta. Tietoturva käsittää toimitilaturvallisuutta sekä tietokoneen suojaamista, jotta tieto ei pääse väärin käsiin, eikä tuhoudu tai muutu. Tiedon tulee olla kuitenkin helposti niiden henkilöiden saatavilla, joilla on siihen oikeus. Tietoturvan osia ovat muun muassa käyttöoikeuksien hallinta, salasanat, tietokoneiden käyttöturvallisuus, sähköpostin käyttö, Internetin ja sosiaalisten medioiden käyttö. Näistä huolehtiminen on jokaisen henkilön vastuulla. (Akselin, 2011. 32.) Hyvällä tietoturvalla pyritään ennaltaehkäisemään häiriötilanteita ja vahinkoja. Tietoturvan heikoin kohta paljastaa koko tietoturvan vahvuuden. Se ei synny yksittäisistä asioista vaan kokonaisuudesta, johon jokaisella jäsenellä on mahdollisuus vaikuttaa, Akselin sanoo. (2011; 35.)

7.1 Toimitilaturvallisuus

Toimitilaturvallisuus edellyttää, että toimitilat ovat asianmukaiset. Käytännössä tätä pitäisi tulkita niin, että asiakkaiden tietojen ja niiden käsittelyn luottamuksellisuus pystytään takaamaan kaikissa olosuhteissa. Tämän toteuttamiseksi tulisi pystyä valvomaan, keillä on oikeus liikkua toimitiloissa (Akselin, 2011. 34). Asiakkaiden ei tulisi saada liikkua toimistossa yksinään vaan työntekijän kanssa. Olisi hyvä, jos asiakasta ei tuotaisi työntekijän työpisteeseen vaan erillisiin neuvottelutiloihin. Jos kuitenkin neuvotteluja on käytävä työpisteessä, pitäisi noudattaa puhtaan pöydän periaatetta, jolloin työpisteessä ei ole nähtävissä muihin asiakkaisiin liittyvää materiaalia missään muodossa. Avainten hallinta- ja rekisteröintimenettely on osa toimitilaturvallisuuden valvontaa. Esimerkiksi siivoojien tai muiden ulkopuolisten tahojen osalta tulee huolehtia siitä, että salassapitosopimukset ovat kunnossa. Ulkoisen turvallisuuden takaaminen on tärkeää henkilöstöturvallisuuden lisäämiseksi. On tärkeää miettiä, miten toimia ulkoisen uhan sattuessa, esimerkiksi päihtyneen ja aggressiivisen henkilön saapuessa toimistoon. Henkilöstö on syytä perehdyttää toimitilojen pelastussuunnitelmaan, Akselin neuvoo (2011; 34).

7.2 Sähköiset viestit ja Internetin käyttö

Sähköisessä viestinnässä tarkoitetaan viestintäverkossa osapuolten välillä tai vapaasti valikoituville vastaanottajille välitettävää puhelua, sähköpostiviestiä, tekstiviestiä tai muuta vastaavaa sanomaa. Puheviestit ovat puhelinvastaajaan jätettyjä viestejä (Helopuro & ym. 2004, 43). Perustuslain 10 §:n mukaan luottamuksellisen viestin suoja turvaa jokaiselle oikeuden luottamukselliseen viestintään ilman, että ulkopuoliset saavat oikeudettomasti tiedon hänen lähettämänsä tai hänelle osoitetun luottamuksellisen viestin sisällöstä (Helopuro & ym. 2004, 45). Erehdyksessä tai muuten vahingossa saadun viestin tulee toimittaa vastaanottajalle välittömästi. Viestin saaneelle syntyy vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto viestin sisällöstä. Myös tunnistetiedot ovat vaitiolovelvollisuuden piirissä. (Helopuro & ym. 2004, 51.)

Julkisten keskustelupalstojen kuten chatin ja Facebookin määrä on kasvanut Internetissä räjähdysmäisesti. Myös Joensuun vapaaseurakunnalla on profiili Facebookissa, samoin monella työntekijällä ja seurakuntalaisella. Näin ollen on pohdittava, milloin viesti on luottamuksellinen ja milloin julkinen. Viestin lähettäjä lähettää viestin yleisesti vastaanotettavaksi paikkaan, jonka tarkoitus on olla julkinen. Jos viestittäjä ei ole lähettänyt viestiä julkiseen, vaan yksityiseen foorumiin, viestin oletetaan olevan luottamuksellinen. Verkkosivujen, kuten Internet-sivustojen, selaamisesta kertyvät tunnistetiedot ovat luottamuksellisia, todetaan Sähköisen viestinnän tietosuojalaissa (16.6.2004/516, 4.3 §). Näin ollen työsuhteessa olevan työntekijän surffailutietoja ei voida käsitellä ja siten työnantajalle luovuttaa (Helopuro & ym. 2004. 50).

Tuhottavien materiaalien asianmukainen käsittely olisi syytä toteuttaa lukittavilla tietoturva-astioilla ja määritellä kuka niitä saa käsitellä. Kiintolevyjen ja muistien sisältö tulee tuhota asianmukaisesti ennen laitteiden toimittamista jälkikäsitteilyyn. (Akselin, 2011, 35.) Mikrotukihenkilöllä on yleensä järjestelmänvalvojan oikeudet työasemiin, palvelimille ja tietoverkkoon. Tässä tilanteessa olisi tärkeää, että hänen kanssaan tehtäisiin salassapitosopimus. Uuden mikrotukihenkilön tullessa on muistettava passivoida oikeudet järjestelmiin sekä vaihdettava kaikki pääkäyttäjän ulottuvilla olleet salasanat. (Akselin, 2011. 35).

Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus on julkaissut tietoturvan huoneentaulun:

- 1) Selvitä tiedon ja tiedoston alkuperä ennen käyttöä. Viesti voi sisältää viruksen tai olla väärennetty. Salasanaa ei koskaan kysytä puhelimitse.
- 2) Muista, että seinillä on korvat - useammat kuin arvaatkaan. Ole siis tarkkana mitä puhut itsestäsi, läheisistäsi tai organisaatiosi asioista.
- 3) Lukitse ovesi ja tietokoneesi, kun lähdet muualle. Huolehdi, ettei kenelläkään ole vapaata pääsyä työhuoneeseesi silloin, kun olet sieltä poissa. Käytä salasanaa suojattua näytönsäästäjää.
- 4) Käytä salasanoja, joissa on muitakin merkkejä kuin kirjaimia, ja pidä ne salassa. Salasana on usein ainoa turva-aita käyttäjän ja luvattoman käyttäjän välillä.
- 5) Älä hätäile, äläkä varsinkaan toimi hätiköidysti. Huolestu kummallisuuksista, mutta älä hätäänny. Etsi apua ja kirjoita muistiin mitä tapahtui.
- 6) Ota talteen kaikki tarpeellinen, ennen kuin vahinko sattuu. Välitalennusta kannattaa käyttää sähkökatkojen ja muiden virheiden takia. Varmuuskopiointi vähentää tuhojen vaikutusta. Kaksi kopiota tärkeästä, kolme tärkeimmästä aineistosta.
- 7) Käytä ajantasaisia viruksentorjuntaohjelmia ja muita turvajärjestelyjä kuten palomuuria ja roskapostin suodatusta.
- 8) Selvitä itsellesi oman organisaation tietoturvajärjestelyt. Lue tietoturvasäännöt, kysy ohjeista ja selvitä mihin otetaan yhteyttä jos vahinko on sattunut. Nopea asiantuntija-apu voi olla ratkaisevan tärkeää, kun vahinkoja sattuu.

(Tieke, 2011)

Suomessa noin 65 % kotikoneista on kytketty siten, että koneen suojaohjelma automaattisesti tarkistaa lähetetyn sähköpostin haittaohjelmien varalta. Yhdessä viidestä kotitietokoneesta ei ollut anti-virus-ohjelmaa vuonna 2006. (Nurmela, Sirkiä & Muttilainen 2007, 8.)

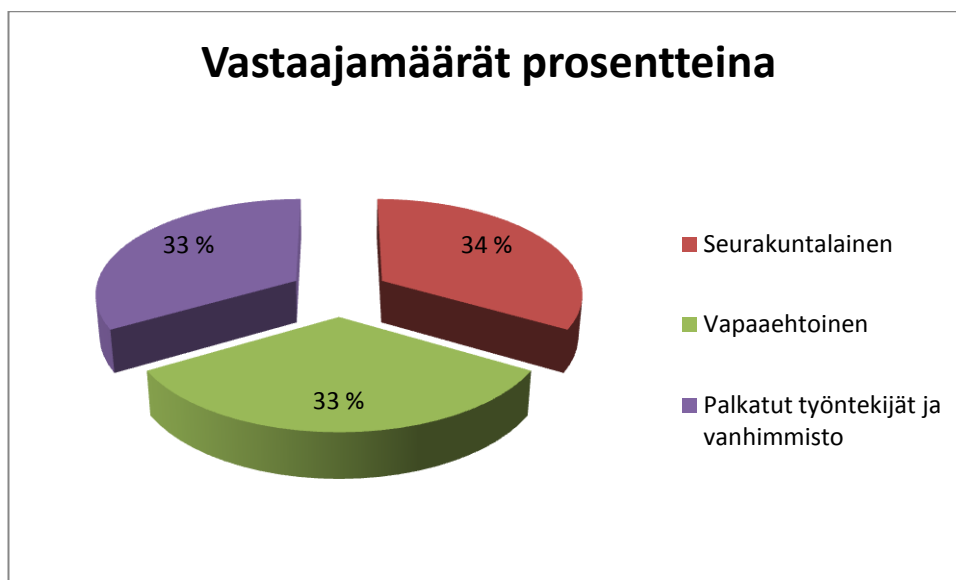
Kotkan aikuislukion verkkosivuilla muistutetaan varovaisuudesta nettiliikenteessä. Pitää muistaa, ettei mikään tietoturvaohjelma ja palomuri ole aukoton. Kerran Internetiin kirjoitettua tai ladattua on lähes mahdoton poistaa. Sähköposteja tai pikaviestejä voi lukea joku muu kuin se, kenelle viesti oli tarkoitettu. Omalla toiminnalla voi vaikuttaa paljon tietoturvaan, tiedon hankkiminen on siis tärkeää.

(Peda.net, 2011.)

8 Kohtaako teoria ja käytäntö tietosuojassa?

Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, toteutuuko vastaajien mielestä tietosuoja Joensuun vapaaseurakunnassa. Kyselyyn lähetettiin 15 kaavaketta. Jokaisesta ryhmästä yksi jätti vastaamatta, 12 täytettyä lomaketta palautui. Vastaajista suurin osa kuului Joensuun vapaaseurakuntaan, vain kaksi oli seurakunnan ulkopuolelta. He olivat vastaajaryhmistä seurakuntalainen ja vapaaehtoistyössä oleva. Kyselyyn vastaajat olivat pääosin iäkkäämpää sukupolvea. 20–40 - vuotiaita ei ollut kuin muutama vastaajista. Yhtäkään alle 20 - vuotiasta ei vastannut kysymyksiin. Ryhmänjohtajat eivät osallistuneet kysymyslomakkeen täyttämiseen.

Jotkut kokivat kyselyn vaikeana, koska heillä ei ollut käytännön kokemusta henkilötietojen käsittelyssä. Koska itse en vaikuttanut siihen, kuka kyselyyn vastasi, en voinut antaa lisätietoa tai he eivät voineet kysyä tarkennuksia minulta.

Kuvio 2. Vastaajamäärät prosentteina.

Kyselyn tulokset

Seurakuntalainen

Vastaajista kolme oli naisia. Vastaajia oli kaikkiaan neljä, yksi lomake jäi palauttamatta. Ikäryhmiltään vastaajat olivat 20–40 ja 60–80-vuotiaita. Vastaajina olivat henkilöt, jotka kuuluvat tai käyvät seurakunnassa, mutta he eivät välttämättä tee mitään vapaaehtoistyötä seurakunnassa.

Epätietoisuutta vastaajilla oli siinä, että mikä on oma vastuu henkilötietojen suojaamisessa. Suurella osalla vastaajista oli tietoa oikeudesta kieltää joidenkin tietojen käsitteleminen, suostumuksen antaminen henkilötietojensa käsittelyyn ja oikeuden vaatia korjaamaan väärät tiedot rekisterissä. Kahdelle vastaajista tarkastusoikeus omiin tietoihin oli uutta. Vastaajat olivat sitä mieltä, että eniten huomiota tulee kiinnittää tietosuojan toteutumisessa seurakuntalaisten sairauksista, siviilisäädystä, varallisuudesta ja henkilökohtaisista ongelmista puhuttaessa. Kolme vastaajista halusi tietää, mihin heidän tietojaan kerätään ja luovutetaan.

Kolme vastaajaa käytti sähköistä viestintää ollessaan yhteydessä seurakuntaan. Yksi vastaaja tiesi, mitä viesteille tapahtui, kolmelle se oli epäselvää. Kaikki luottivat siihen, että tietoja käsitellään hyväksyttävällä tavalla. Jos vastaaja kokee, että hänen tietosuojansa on rikottu, hän ottaa yhteyttä seurakunnan toimistoon. Yksi vastaaja ottaisi yhteyttä vanhimmiston jäseniin. Vastaajien omat kokemukset seurakunnan tietosuojan toteutumisesta olivat pääasiassa sujuneet hyvin tai tyydyttävästi. Joillekin tietosuoja oli itsestäänselvyys, eikä heille tullut mieleenkään kyseenalaistaa sitä. Kysely koettiin ajankohtaiseksi ja hyväksi. Keskustelua ja lisätietoa tietosuojasta tarvitaan vastaajien mielestä.

Vapaaehtoistyössä olevien vastaukset

Lomakkeen palauttaneista kolme oli miehiä, kaikkiaan vastaajia oli neljä. Yksi kaavake jäi palauttamatta. Vastaajista yksi oli 20–40 -vuotta, yksi 40–60 -

vuotias ja kaksi 60–80-vuotiasta. Kolme kuului seurakuntaan. Heidän tehtävänä seurakunnassa oli lapsi - ja nuorisotyö, pienryhmätyö ja ruokahuolto.

Valitettavasti kukaan vastaajista ei maininnut olevansa vastuussa ryhmän työskentelystä, joten oletukseksi jäi, etteivät he käsittele toisen ryhmäläisen muita henkilötietoja kuin puhelinnumeroja. Kukaan vastaajista ei tiennyt, mitä tietoja saa kerätä. Ryhmän sisäistä vaitiolovelvollisuutta pidetään yllä keskustelemalla siitä ryhmässä. Yksi vastaaja sanoi, ettei puhu kenestäkään ryhmäläisestä kenellekään. Vastaajista kolme tiesi, kuka käsittelee vastaajaa ja hänen ryhmäänsä koskevia tietoja, yksi ei vastannut. He luottivat siihen, että tietoja käsitellään hyväksyttävällä tavalla. Yksi vastaaja toivoi, että yhteistyön lisääminen voisi parantaa hänen luottamustaan asiaan. Kaksi vastaajaa tiesi, luovutetaanko hänen tietojaan muille rekisterinpitäjälle. Seurakunnan johtaja on se taho, johon vastaajat ottavat yhteyttä, jos heidän tietosuojansa on rikottu. Kukaan ei antanut puhelimitse tietoja toisesta ryhmäläisestä. Yksi tosin mainitsi, että saattoi antaa puhelinnumeron, jos sitä pyydettiin. Omien tietojen käsittelykiellon tiesi kaksi vastaajista. Suurin osa tiesi, että heillä on oikeus tarkastaa tietonsa, väärän tiedon korjaamisoikeutensa ja oman vastuunsa tietosuojan toteuttamiseksi. Vastaajista kolme tiesi, että henkilötietojen käsittely vaatii suostumuksen. Vastaajilla ei tule vapaaehtoistyössään sellaisia tilanteita eteen, jossa joutuisivat käsittelemään henkilötietoja. Ryhmän sisäistä vaitiolovelvollisuutta pidettiin yllä keskustelemalla ja painottamalla, että asiat kuuluvat vaitiolovelvollisuuden piiriin.

Luottamuksellista viestintää sähköisessä muodossa ei käyttänyt ryhmäläisistä suhteessa seurakuntaan kukaan. Suurin osa tiesi, mitä viesteille tapahtuu lähettämisen jälkeen. Keskustelun luottamuksellisuus tulee ilmi tapaamisissa vastaajien mielestä siten, että ne ovat kahdenkeskisiä. Yksi vastaajista sanoi, että pitää luottamuksellisuutta itsestään selvänä asiana. Keskusteluihin käytettävä sielunhoituhuone oli kahdessa tapauksessa vastaajien mielestä äänieristetty, kahden mielestä ei ollut.

Kotona tapahtuvaan luottamukselliseen viestintään sähköisesti tai puhelimitse suurin osa vastaajista piti tiukasti kiinni salassapidosta. Kotikoneelle ei ollut kenenkään vastaajan perheellä vapaata pääsyä, sähköpostin salasana oli yhden

vastaajan perheessä tiedossa. Luottamuksellinen keskustelu puhelimesta oli kaikilla mahdollisuus siirtää paikkaan, jossa luottamuksellisuus säilyy. Viestien säilyminen salaisina puhelimesta ja sähköpostissa varmistettiin siten, että puhelin pidettiin omassa hallussa tai viestit poistettiin heti lukemisen jälkeen. Yksi vastaaja kertoi, että luottamuksellisia viestejä ei tullut hänelle. Sähköpostiviestejä ei tulostettu. Kolme vastaajista ei keskustellut puolison kanssa luottamuksella tietoonsa tulleista toisen henkilön asioista. Kaikille se ei kuitenkaan ollut itseltään selvää.

Vastaajat kokivat erittäin tarpeelliseksi saada lisäinformaatiota ja koulutusta henkilötietosuojasta. He halusivat painottaa sitä, että ryhmäläisille korostettaisiin vaitiolovelvollisuutta, jos asianomainen ei julkisuudessa ole asioistaan puhunut. Vastaajien omasta mielestä tietosuojan toteutuminen seurakunnassa oli kyselyn aikaan hyvällä mallilla. Yksi vastaaja piti hyvänä merkinä sitä, ettei hän ollut itse kuullut toisista ihmisistä mitään arkaluonteista. Kyselyä pidettiin tarpeellisena, monipuolisena ja selkeänä, eikä liian pitkänä. Jotkut vastaajista kokivat kyselyn suuntautuneen enemmän pienryhmän vetäjille.

Palkatut työntekijät ja vanhimmisto

Vastaajia oli neljä, naisia ja miehiä yhtä paljon. Yksi lomake jäi palauttamatta.

Yksi vastaaja oli 20–40 - vuotias. Muut olivat yli 60 - vuotiaita. Kaikki kuuluivat Joensuun vapaaseurakuntaan.

Vastaajat olivat sitä mieltä, että seurakuntalaiselle tiedotetaan henkilötietojen keräämisestä liian vähän. Tietojen keräämisen yhteydessä kerrotaan mihin niitä tarvitaan. Kaksi vastaajista ei ollut tekemisissä asian kanssa, joten heillä ei ollut tietoa miten tässä toimitaan. Henkilötietoja luovutettiin vastaajien mielestä viranomaisille, kaupungille, Suomen Vapaakirkolle ja maistraattiin. Henkilötietojen käsittelyn kieltämisestä ei ollut kenelläkään tietoa. Kukaan ei ollut pyytänyt seurakuntalaisen tietojen käsittelyyn lupaa. Syntymäaika on voitu kysyä. Kaikille vastaajille oli tiedotettu vaitiolovelvollisuudesta. Kolme heistä tiesi, mitä tietoja voi antaa puhelimitse. Vastaajat sanoivat, että pyytävät luvan puhelinnumeron antamiseen, eikä osoitetta anneta koskaan. Salaiseksi tiedettyjä tietoja ei ane-

ta eteenpäin. Vastaajien mielestä suojakeinona salaisten tietojen säilyttämisessä käytetään lukittua huonetta, jossa on lukittava kaappi. Vastaajat ajattelivat siellä säilytettävän muun muassa jäsenrekisteriä ja erilaisia kokousmuistioita. He haluavat huomiota kiinnitettävän erityisesti sosiaaliturvatunnusten käsittelyn minimoimiseen sekä siihen, että pyydetään yhteystietojen käsittelyyn lupa asianosaiselta. Yksi vastaaja toivoi, että esirukouksen aiheesta kerrotaan niin, että henkilöä ei voida tunnistaa. Vastaajat luottivat, että seurakunnan toimistossa toimitaan sähköisten viestien kanssa tietosuojalain mukaisesti. Henkilökohtaisia viestejä ei välitetä muille, eikä tulosteta nähtäväksi kuin asianosaisille. Sähköposteihin ei koskaan laiteta esimerkiksi henkilötunnuksia. Vastaajat tiesivät, että käsittelyn jälkeen toimistossa viestit tuhoetaan silppurissa tai sähköisesti. Yksi vastaajista sanoi jättävänsä viestit sähköpostin muistiin.

Työntekijöiden ja vanhimmiston jäsenten kotona tapahtuvassa luottamuksellisessa puhelinviestinnässä kaikilla on mahdollisuus siirtyä paikkaan, jossa luottamuksellisuus säilyy. Kahdella vastaajien perheistä kotitietokoneelle on vapaa pääsy. Sähköpostin salasana ei ole kenenkään perheenjäsenen tiedossa. Sähköpostin ja tekstiviestin luottamukselliset tiedot poistetaan heti kun ne on käsitelty. Yksi vastaajista ei käytä kotitietokonetta ollenkaan salaisiin asioihin. Kaksi henkilöä jättää viestit sähköpostiin. Sähköisiä viestejä ei kuitenkaan kukaan tulosta kotonaan, eikä kukaan vastaajista kerro tietoonsa tulleista luottamuksellisista asioista puolisolleen.

Heidän mielestään tietosuojaja on toteutunut hyvin seurakunnassa. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että kysely oli lähes mahdoton vastata sellaiselle henkilölle, joka ei työskentele toimistossa. Hän koki, että oli hankalaa hahmottaa konkreettisesti, mistä on kyse. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että tarvittaisiin lisäkoulutusta tietosuojasta. Kysely koettiin aiheellisena.

9 Tietoturvan ja tietosuojaan riskianalyysi Joensuun vapaaseurakunnan toimistossa

Palkatut työntekijät tekivät yhdessä ryhmätyönä riskianalyysin vapaaseurakunnan toimistolle. Riskianalyysissä työntekijät kirjoittivat taulukkoon kaikki tietosuojaan liittyvät työtoimet, koneet ja kalusteet. He arvottivat jokaisen uhan, joka voisi kohdistua tietosuojaan toimistotiloissa. Erilaisia uhkia oli muun muassa fyysinen ja tuottamuksellinen uhka, tietokoneeseen tapahtuvat hyökkäykset, asiakirjojen häviäminen koneelta tai unohtuminen pöytätasolle, sovellusvirheet sekä yhteisen työhuoneen ja neuvottelutilan vaikutus tietosuojaan.

Kuva 2. Joensuun vapaaseurakunnan toimisto.

Oikealla toimistohuoneet. Vasemmalla edessä aukenee neuvotteluhuone. Toimistohuoneet ovat lukittavia. Oikealla ensimmäinen huone on toimistoassistentin ja nuorisotyöntekijän käytössä. Keskimmäinen huone kuuluu seurakunnan johtajalle, viimeisin oikealla lapsityöntekijän työhuone, johon on yhdistetty keittiö. Käytävän päässä wc-tilat. Ulko-ovi on varmuusketjulla varustettu. Sisäovi tulee laittaa kiinni, ettei käytävälle kuulu keskustelu neuvotteluhuoneesta, koska kuuluvuus on erittäin hyvä ohuen ulko-oven läpi. Turvallisuuden lisäämiseksi tarvitaan ovisilmä ulko-oveen.

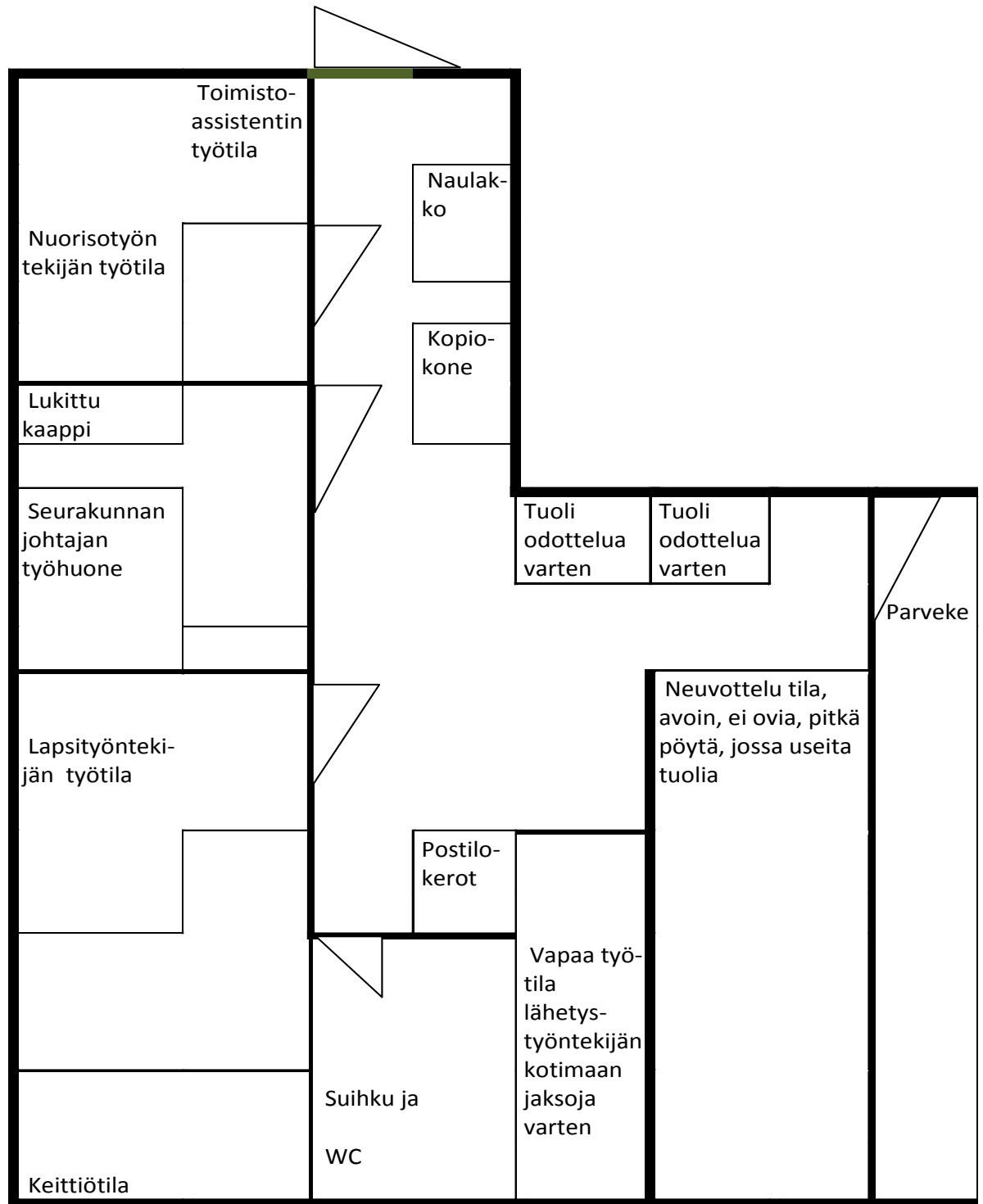
Kuva 3. Neuvotteluhuone.

Neuvotteluhuoneessa oikealla lähetystyöntekijän kotimaankaudella käyttämä työpiste. Edessä parveke. Parvekkeen ovi ja tuuletusikkuna jää kesäaikana helposti auki neuvottelujen ajaksi. Seurakunnan palkatut työntekijät arvioivat uhkien todennäköisyyden ja riskin merkittävyyden asteikolla yhdestä kolmeen. Yksi oli epätodennäköinen ja riskin merkittävyys vähäinen. Tasolla kolme uhka oli todennäköinen ja riski merkittävä. Taulukossa he miettivät, miten riskiä voi vähentää.

Työntekijät totesivat, että keskustelut neuvotteluhuoneessa voivat kuulua käytävään tai parvekkeen kautta ulos, jos ovi on auki. Riskin todennäköisyys ja merkittävyys oli suuri. Kesäisin pidetään parvekkeen ovea auki neuvotteluiden ja palavereiden aikana, joten viereisellä parvekkeella istuva tai parvekkeen alla oleva henkilö kuulee kaiken. Riski on todennäköinen ja merkittävä. Ovien kiinni pitäminen vähentää kuuluvuutta huomattavasti. Keskustelun kuluessa he kiinnittivät huomiotaan siihen, kuinka sielunhoitokeskustelut kuuluvat oven läpi. Riski koettiin todennäköiseksi ja sen merkittävyys kohtalaiseksi. Tilanne voi syntyä esimerkiksi näin: asiakas tulee tapaamaan seurakunnanjohtajaa, joka on juuri keskustelemassa omassa työhuoneessaan toisen asiakkaan kanssa. Hän jää odottamaan käytävällä olevalle tuolille omaa vuoroaan. Huoneesta kuuluu puhetta, vaikka huoneessa olijat puhuisivat hiljaisella äänellä pois päin ovesta. Riskin vähennysehdotuksena työntekijät tekivät sielunhoitotilana käytetyn huo-

neen äänieristämisen tai muiden tilojen hyödyntämisen. Käytettävissä on ainakin partiokolo, joka on partion pitämiseen tarkoitettu huone. Se sijaitsee keskustelujen kannalta erinomaisessa paikassa, kellaritiloissa, josta ei ole yhteyttä muihin tiloihin. Luottamuksellisen keskustelun kannalta huoneen sisustamista pitää miettiä käyttötarkoitustaan vastaavaksi, sekä lasten kerhotilaksi että keskustelutilaksi. Lapset tarvitsevat noin kerran viikossa tilaa partiotyölle, muulloin huone olisi käytettävissä keskustelutilaksi. Ennen kuin vapaana ollutta tilaa voidaan hyödyntää, voi toinen työntekijä johdattaa oven takana seisovan asiakkaan kauemmas ja jutustella hänen kanssaan, jotta äsken tullut asiakas ei kuulisi toisesta huoneesta kuuluvaan keskustelua. Tämä on jo ollut käytäntönä seurakunnan toimistossa.

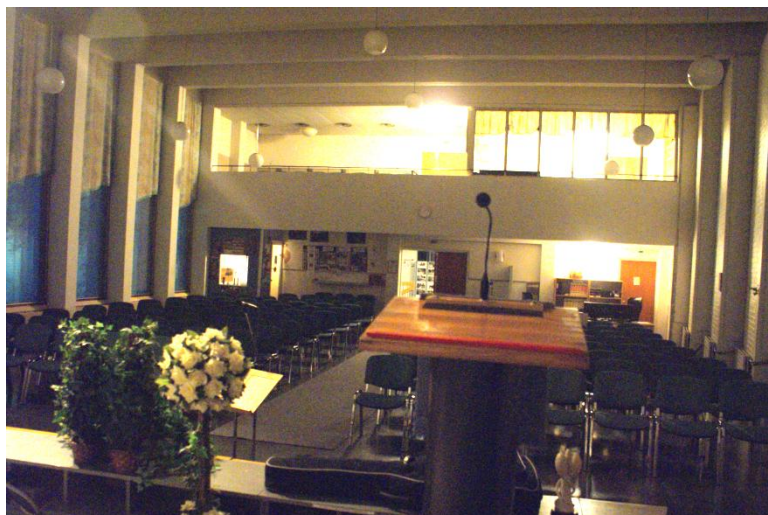
Työhuoneet ovat lukollisia, mutta työntekijöiden ollessa paikalla ovet ovat auki. Ovia ei aina laiteta kiinni, kun työhuoneen omistaja lähtee esimerkiksi naisten- tai miestenhuoneeseen. Lapsityöntekijän työhuonetilassa on kaikkien käytössä oleva keittiö. Tällaisessa tilanteessa tietoturvariskinä voi olla, että näytölle jää salaisia asiakirjoja näkyville. Asiaan kuulumaton henkilö voi mennä katsomaan koneelle esimerkiksi henkilötietoluetteloja tai poistaa jotain tärkeää tietoa. Riski on epätodennäköinen, mutta näin tapahtuessaan merkittävä. Riskiä voidaan vähentää siten, että kone lukitaan aina huoneesta lähtiessä salasanalla. Oven lukkoon laittaminen ja talous- ja jäsenrekisterien varmuuskopiointi useaan eri paikkaan turvaavat tärkeitä tietoja.

Kuvio 3. Joensuun vapaaseurakunnan toimistotilan pohjakaavio.

Jäsen- ja muut henkilötietopaperit voivat jäädä asiakkaan näkyville ja sen riski on mahdollinen ja merkittävä. Näin ollen kassakaappi tai muu lukittava kaappi on oltava käytössä papereiden säilyttämiseksi ja huolellisuutta sen käytössä on noudatettava. Kassakaapissa säilytetään myös seurakuntavaltuutuksia, joissa seurakuntaan kuuluva on halunnut määrätä esimerkiksi hautajaisistaan, testamentistaan tai työntekijöiden käymisestä luonaan silloin, kun itse ei enää pääse seurakuntaan. Tässä tilanteessa puhtaan pöydän periaate toimii hyvänä varokeinona tietosuojaan turvaamiseksi. Lisäksi puhelinkeskustelut voivat kuulua avoimina oleviin tiloihin. Oven kiinni laittaminen voi auttaa vähän, mutta kuten edellä mainitsin, äänieristeet ovat puutteellisia.

Kirkkosalissa sekä kirkon alakerrassa käydään luottamuksellisia keskusteluja sielunhoidon merkeissä. Näistä tiloista en tehnyt riskianalyysiä, koska työntekijöillä ei ollut aikaa paneutua siihen. Jumalanpalvelusten jälkeen jäädään usein seurakuntasalin etuosaan keskustelemaan ja rukoilemaan sielunhoitotilanteessa. Salin etuosa on kaikille avoin tila, jossa usein kulkee myös ihmisiä edestakaisin. Etuosa pyritään hiljentämään kokouksen lopussa tapahtuvaa sielunhoitoa varten, mutta aina tämä ei käytännössä ole mahdollista. Tässä tilanteessa tarvitaan määrätietoista ohjeistusta, jotta keskustelulle ja luottamuksen säilymiselle jäisi tilaa. Kirkkosalin alakerrassa on tapana järjestää kahvitilaisuuksia, pyhäkouluja sekä erilaisia opetustilaisuuksia. Näissä tiloissa on kolme pientä luokkatilaa, joita voi käyttää myös luottamukselliseen keskusteluun. Häirityksi voi tulla, koska kaksi luokkahuonetta on tarkoitettu nimenomaan lapsille ja niissä on leluja. Yhtä pientä luokkahuonetta on pidetty sielunhoitotilana ja oveen on silloin laitettu ilmoitus asiasta.

Kuva 4. Seurakuntasali edestäpäin kuvattuna.

Seurakuntasalin yläkerrassa parveke ja lastenhoituhuone, jota käytetään myös joskus sielunhoituhuoneena. Sielunhoitoa annetaan myös seurakuntasalin etuosassa jumalanpalveluksen päätyttyä.

Kuva 5. Joensuun vapaaseurakunnan alakerta.

Edessä ruokasali, oikealla lastenhoituhuone. Vasemmalla ovi sielunhoituhuoneeseen, jossa ei ole äänieristystä. Sielunhoituhuoneen vieressä sijaitsevat wc - tilat.

Kuva 6. Ruokasalin edessä oleva käytävä.

Käytävällä on yksi lukittava tila keittiön vieressä. Huonetta käytetään pyhäkoulu-
luokkana eikä siinä ole äänieristystä. Ovi käytävän päässä vasemmalla avautuu
takapihalle, josta kuva alla.

Kuva 7. Vapaaseurakunnan takapiha.

Takaovi kirkon sisäpuolelle on nurkan takana ikkunoiden vasemmalla puolella.
Toimiston parveke ja kirpputori sijaitsevat parvekkeen alla. Kirpputorin oven
edessä on penkki istumista varten. Kerrostaloasuntojen uloskäyntiovi ja pyörä-
varasto ovat oikealla.

10 Yhteenveto

Voidaan todeta, että tarkastellessa tietosuojan toteutumista Joensuun vapaa-seurakunnassa, pääasiassa kaikki on hyvin. Lisätietoa tarvitaan kipeästi. Lomakkeisiin vastaajat halusivat myös tuoda erilaisia toivomuksia, joita otettaisiin huomioon henkilötietoja käsiteltäessä.

Seurakuntalaiset kaipaavat lisätietoa henkilötietoasioista, mutta yleisesti seurakunnassa ollaan tyytyväisiä olemassa olevaan tilanteeseen. Informaatiota kaivattiin lisää siitä, mikä on oma vastuu tietosuojan toteutumisessa. Ihmisten kesken puhutut toista henkilöä koskevat asiat, kuten sairaudet, siviilisääty, varallisuus tai henkilökohtaiset ongelmat, tarvitsisivat erityisen tarkkaa ohjeistusta siitä, miten toimia tietosuojan toteutumiseksi. Normaalaa kanssakäymistä ei kuitenkaan voi estää, ja inhimillisiä erehdyksiä voi sattua. Informoimalla voi näitä vahinkoja estää. Ilahduttavaa oli kuulla, kuinka vastaajat luottivat tietojensa käsittelyyn henkilötietosuojalain (22.4.1999/523) tarkoittamalla tavalla, eikä heillä ollut ikäviä kokemuksia tietosuojan pettämisestä Joensuun vapaaseurakunnassa.

Vapaaehtoiset työntekijät olivat tyytyväisiä tietosuojan tasoon. He kaipasivat lisäinformaatiota ja painotusta siitä, mitä tietoja toisesta ihmisestä kerätä sekä halusivat painottaa vaitiolovelvollisuutta ryhmän keskellä. Huolestuttavaa mielestäni tässä kyselyssä on tieto siitä, että onko luvallista keskustella puolison kanssa esimerkiksi vastaajan tietoon tulleista luottamuksellisista asioista. Tässä kaikilla ei raja ole ihan selvillä. Jotkut kokivat puolison sellaiseksi henkilöksi, jolle voitiin puhua kaikista ulkopuolisen henkilön sielunhoidollisista asioista. Sähköpostin salasana oli pääasiassa vastaajan omassa tiedossa. Tässäkin on painotettava kaikille, että luottamuksellisten viestin ei kuulu joutua sellaisen henkilön nähtäväksi, jolle se ei ole tarkoitettu. Pidin tämän kyselyn puutteena sitä, ettei kyselyssä ollut yhtään ryhmän vastuullista vetäjää. On tärkeää saada vetäjille tietoon se vastuu, joka heillä on kaikkien henkilötietojen käsittelyssä.

Palkattujen työntekijöiden ja vanhimmiston vastauksista tuli hyvin selville se, että lisäinformaatiota tarvitaan. Kaikilla oli luottamus seurakunnan toimiston tapaan hoitaa luottamuksellisia asioita. Vastaajat tiesivät vaitiolovelvollisuutensa vanhimmiston kokouksissa ja työntekijöiden käsittelemissä asioissa. He toivoivat, että henkilötunnusten käsittely minimoitaisiin ja jatkossa pyydetäisiin lupa yhteystietojen käsittelyyn asianosaiselta. Vastaajat olivat tyytyväisiä siihen, että he voivat luottaa seurakunnan toimiston tapaan käsitellä sähköisiä tai paperille tulostettuja viestejä.

Seurakunnan johtajaa haastatellessani tuli ilmi, että Suomen Vapaakirkosta on esitetty toivomus, että lähettävän seurakunnan johtaja ottaisi yhteyttä vastaanottavaan seurakunnan johtajaan siinä tapauksessa, kun jäsen muuttaa paikkakuntaa ja siirtyy uuden paikkakunnan vapaaseurakunnan jäseneksi. Tässä on takana se, että muuttava jäsen ei jäisi yksin uudelle paikkakunnalle vaan löytäisi seurakuntayhteyden. Lähetettävät tiedot ovat yleensä sisältäneet seurakuntalaisen palveluhistoriaa ja mielenkiinnon kohteita, joissa hän on ollut seurakunnassa mukana. Näiden tietojen välittämiseen ei ole aikaisemmin aina kysytty lupaa asianomaiselta itseltään. Jatkossa tähän on tulossa muutos.

Tässä kyselyssä en ollut osannut tuoda esille sitä, että johtoryhmä, vanhimmistot ja työntekijät johtavat seurakuntaa ja antavat ohjeita seurakunnalle. Oletin, että asia on kaikille selvä, mutta minulle tuli tunne, että jotkut heistä vastasivat siten, kuin olisivat tavallisia seurakuntalaisia. Tämä selvitti minulle, että on tärkeää puhua henkilötietoasioista, jotta henkilön oma vastuu, termit ja salassapitovelvollisuus tulisi niin tutuiksi, että tietosuoja sujuisi totuttujen käytänteiden takia sujuvasti ja helposti.

Toimitilaturvallisuutta ja tietosuojaa tutkistellessani huomasin, että riskianalyysi herätti paljon keskustelua ja jo omaehtoista toimintaa tietosuojan parantamiseksi Joensuun vapaaseurakunnan toimistossa. Tietosuoja oli jo otettu huomioon ennestään, mutta tietyt tilanteet herättivät ajatuksia ja käytännön korjaustoimia. Tarpeet sulkea parvekkeen ovi neuvotteluiden ajaksi ja äänieristys keskusteluissa käytettyihin huoneisiin, tulivat esille riskianalyysin aikana. Työntekijät pitivät erittäin tarkkaan huolta puhtaan pöydän periaatteesta. Työhuoneet pidet-

tiin lukossa toimistosta poistuttua, mutta tietokone voi jäädä päälle. Osa työntekijöistä on ottanut käyttöön koneen lukituksen huoneesta poistumisen ajaksi. Toiminta vähentää huomattavasti tietosuojan rikkoutumisen riskiä. Luottamuksellisten keskustelutilojen äänieristyksen puute on vakava asia tietosuojan toteutumisessa. Kirkkosalin ja kirkon alakerrassa sijaitsevien sielunhoitohuoneiden riskianalyysiä ei tehty ajanpuutteen vuoksi. Sielunhoitohuoneita käytetään myös pyhäkoululuokkina. Seurakunnanjohtaja kertoi, että kirkon alakerran sielunhoitohuoneet ovat paksuseinäisiä, mutta oven kautta kuuluu hyvin. Toimistossa, lähinnä seurakunnanjohtajan työhuoneessa tapahtuva luottamuksellinen keskustelu kuuluu helposti toimiston käytävään. Asia on saatettu seurakunnan vanhimmiston puheenjohtajalle tiedoksi toimenpiteisiin ryhtymistä varten.

Onko vaitiolovelvollisuuslupaus vapaaehtoisille tarpeen?

Tietyissä tilanteissa vaitiololupaus helpottaa ymmärtämään, kuinka tärkeä ja vakavasti otettava asia henkilötietosuojaa on. Normaalisissa kanssakäymisissä kirjallinen vaitiololupaus on tarpeeton. Sellaisissa ryhmissä, joissa käsitellään kipeitä henkilökohtaisia asioita, kuten esimerkiksi avioliittopiirit tai sisäisen parantumisen ryhmät, voisivat hyötyä tästä lupauksesta. Se konkretisoi salassapitovelvollisuutta ja laittaa ryhmäläiset miettimään omaa vastuutaan.

Liitteessä viisi on ehdotus lupauksesta, jota voi käyttää tai muokata tarpeensa mukaan, jos ryhmä kokee sen tarpeelliseksi. Ryhmänjohtaja säilyttää lupaus tai hän vie paperin seurakunnan toimistoon säilytettäväksi. Lupaus on yhden sivun mittainen, jossa on kaikkien ryhmän jäsenien allekirjoitus. Allekirjoitus otetaan silloin, kun ryhmä perustetaan tai ryhmään liittyy uusi jäsen. Lupaus allekirjoitetaan vain kerran. Kirjallista lupaus ei myöskään ole niin helppo unohtaa. Kirjallinen lupaus on vapaaehtoinen. Kysellessäni kirjallisen vaitiololupauksen tarpeellisuutta, se koettiin aika juhlavaksi ja hankalaksi toteuttaa. Seurakunnanjohtaja halusi lupauksen työkaluksi opinnäytetyöhön, mutta hänen mukaansa jokaisella ryhmällä on vapaus päättää, käyttääkö sitä vai ei. Tällöin on tärkeää, että ryhmän johtaja osaa selittää kirjallisen vaitiololupauksen tarkoituksen niin, ettei se aiheuta turhaa pelkoa toimia tehtävässä.

11 Pohdintaa ja ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi

Taustatyönä lähetin sähköpostitse kysymyksen opettajalle Suomen Teologiseen Opistoon, kuinka tulevia työntekijöitä opastetaan tietosuoja-asioissa. Suomen Teologinen opisto on Suomen Vapaakirkon ylläpitämä opisto, jossa valmistuu pastoreita ja lapsi-, nuoriso-, seurakunta- ja lähetystyöntekijöitä. Vastausta kyselyyni en saanut ja siksi otin yhteyttä valmistuvaan opiskelijaan, joka kertoi, ettei heille ole opetettu lainsäädäntöä asiasta. Kyselyni perusteella Vapaakirkossa on tilausta tietosuojan esille tuomiseen. Asiasta on puhuttu yleisellä tasolla, mutta täsmällisempi tieto on vähäisempää.

Moni kyselylomakkeen täyttäjä toivoi seurakunnalta koulutustilaisuutta ja lisätietoa tietosuojasta ja salassapitovelvollisuuksista. Siksi koulutustilaisuus tulee pitää salassapitoasioiden tiimoilta vapaaehtoisina työskenteleville ja palkatuille työntekijöille mahdollisimman pian.

Tutustuessani tietosuojan säädöksiin ja käytäntöihin, minua on yllättänyt aiheen laajuus. Rajaaminen on ollut haasteellista, mutta se on ollut pakko tehdä. Ongelmallista oli se, että kirkkolaki koskettaa luterilaista työyhteisöä ja näin ollen aiheeseen liittyvät säädökset Vapaakirkon kontekstissa ovat enemmän viitteellisiä. Vapaaseurakunnissa on salassapitokäytäntöä, mutta sitä ei voi suoraan perustella kirkkolain määräyksillä. Aihe oli erittäin mielenkiintoinen ja paljon keskustelua herättävä. Tietosuojaa ei tiettävästi ole tutkittu Vapaakirkon sisällä ja siksi työlleni oli tilausta.

Tietosuoja-aihe oli mielenkiintoinen ja haastava. Kaiken kaikkiaan olen mielissäni siitä, että varasin aikaa kirjoittamiseen ja aloitin työni jo ensimmäisenä opiskeluvuotena. Minulla oli aikaa etsiä tietoa ja omaksua sitä, haastatella ihmisiä ja muokata tekstiä. Ammatillisesti katsottuna sain paljon tietoa mahdollista työpaikkaa varten. Tietosuoja tuli konkreettisemmaksi itselleni tietomäärän lisääntyessä. Joensuun vapaaseurakunta sai työkaluja ja tietoa salassapitosäännöksistä ja käytänteistä. Tämä työ voi olla alku Suomen Vapaakirkon yhdenmukaiseen tietosuojaohjeistukseen. Se vaatii lisää lakiin perehtymistä ja sen

tulkintaa ja mahdollisia keskusteluja tietosuojavaltuutetun ja lakiasiantuntijoiden kanssa. Luterilainen käytäntö on hyvin esillä ja siitä saa helposti tietoa. Suomen Vapaakirkko ja Joensuun vapaaseurakunta on tässä suhteessa korjaavien toimien tarpeessa.

Lähteet

- Alaranta, J. 2010. Rippisalaisuus. Edilex.
<http://www.edilex.fi/lakikirjasto/7328.pdf>. 30.8.2011.
- Akselin, M. 2011. Tietohallintojohtamisestako tilitoimiston menestystekijä. Tili-toimisto 1/2011, 32-35.
- Arkkipiispa Leo, 2011. Ortodoksiviesti.
<http://www.hos.fi/multiMagazine/web/2011/0111/4.php>. 30.8.2011.
- Eronen, M. Toim. 2005. Yhdessä. Vapaakirkko tänään. Päivä Osakeyhtiö: Keuruu.
- Hallituksen esitys 84/1974 eduskunnalle laeiksi 1) rikoslain 27 luvun, 2) paino-vapauslain 18 ja 39 §:n sekä 3) oikeudenkäytön julkisuudesta an-netun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta.
- Helopuro, S. & Perttula J., & Ristola, J. 2004. Sähköisen viestinnän tietosuoja. Jyväskylä: Talentum.
- Henkitietolaki 523/1999.
- Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita, Hämeenlinna: Tammi.
- Häkkinen, S. 2011. Rippisalaisuus ja vaitiolovelvollisuus.
[http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/A3A3C04D47BD74C0C225772800360128/\\$file/Rippisalaisuus%20ja%20vaitiolovelvollisuus.pdf](http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/A3A3C04D47BD74C0C225772800360128/$file/Rippisalaisuus%20ja%20vaitiolovelvollisuus.pdf).
 28.7.2011.
- Huttunen, J. 2011. Kirkko ja kaupunki-lehden artikkeli.
<http://www.kirkkojakaupunki.fi/kirkko/ripin-vaarinkaytto-onsuojannut-pedofiileja-lestadiolaisuudessa>. 28.7.2011.
- Hyttinen, M. 2010. Tietoinventaario työtiloista Tietoturva-analyyseitehtävä. Tieto-suoja- ja turvallisuus. BL1022.
- IFFEC. 2010. IFFEC-liitto, International Federation of Free Evangelical Churches. www.iffec.com/index.php?id=100. 28.7.2011.
- Järvinen, P. 2006. Paranna tietoturvaasi. Porvoo: WS Bookwell.
- Kaura, P. 2011. Hallintosihteeri. Suomen Vapaakirkkokeskus. Puhelimitse tehty haastattelu. 8.9.2011.
- Kirkkohallitus. 2002. Kirkon työntekijän vaitiolovelvollisuus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2002:2. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kirkkohallitus. 2005. 2003-00939.
- Kirkkolaki 1054/1993.
- Koivunen, T. 2010. Toimenpidesuositus lapsen tai nuoren kaltoinkohtelutilan-teessa. Suomen Vapaakirkon Nuoret.
http://www.vapis.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=90%3Atoimenpidesuositus-lapsen-tai-nuorenkaltoinkohtelutilanteesa&catid=101%3Aturvallisuusohjeistukset&Itemid=100063&lang=fi.
 7.9.2010.
- Kotkan aikuislukion verkkosivut. 2011. Tietoturvaa opettajalle.
http://www.peda.net/veraja/kotka/aikuislukio/ideat/turva/taulu?vp=singlemodule&m_id=527407&sp=viewannounce&a_id=56173.
 30.7.2011.

- Kuokkanen, K. 2010. Rippisalaisuus taipuu lapsen etuun pedofiliatapauksissa. Helsingin sanomat. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Rippisalaisuus+taipuu+lapsen+etuun+pedofiliatapauksissa/1135262242165>. 28.7.2011.
- Laki ortodoksisesta kirkosta 985/2006.
- Laki uskontokuntien jäsenrekistereistä 614/1998.
- Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 759/2004.
- Lastensuojelulaki 471/2007.
- Murtomäki, M. & Huhtiniemi H. 2011. Työpaikalla parannettavaa terveystietojen käsittelyssä. Tietosuojalehti 1/2011. 15-18.
- Muttilainen, V. 2006. Suomalaiset ja henkilötietojen suoja. Kyselytutkimusten ja viranomaistilastojen tietoja 1990 – luvulta ja 2000 – luvun alusta. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Mäenpää, O. 2000. Julkisuusperiaate. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Helsinki: WSOYpro.
- Nurmela, J. & Sirkiä, T. & Muttilainen, V. 2007. Everyday use on ICT in Finland 2006. Reviews 2007/2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Nyysölä, M. 2009 Yksityisyyden suoja työsuhteessa. Helsinki: WSOYpro. Oikeudenkäymiskaari 4/1734.
- Opetusministeriön päätös. 1998. Suomen Vapaakirkko-nimisen uskonnollisen yhdyskunnan uuden yhdyskuntajärjestyksen rekisteriin merkitsemisestä. www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980182. 27.9.2010
- Raatikainen, A. 2000. Yksityisyyden suoja työelämässä. Helsinki: Edita. Rikoslaki 39/1889.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- Suomen Vapaakirkko. 2010. Esite Suomen Vapaakirkon toiminnasta. (Julkaisu-vuodesta ei ole varmuutta).
- Suomen Vapaakirkko. 2009. Vuosikirja. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.
- Suomen Vapaakirkko. 2001. Seurakunnallisten toimitusten kirja: Hämeenlinna. Päivä Osakeyhtiö.
- Suomen teologinen opisto, 2011. Verkkosivut. http://www.teologinenopisto.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=130&lang=fi. 6.8.2011.
- Sähköisen viestinnän tietosuojalaki 2001/516.
- Tervaportti, M. 2010. Rippisalaisuus ei murru. Katolinen kirkko Suomessa. Fides 07/2010. <http://katolinen.net/?p=2506>. 30.8.2011.
- Vahtola, K. & Alaranta, J. 2011. Aika puhua - aika vaieta. Rippisalaisuus ja vai-tiolovelvollisuus kirkossa. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2011:2. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Voipio, J., Träskman G., Halttunen M. & Ventä K. 1997. Kirkkolainsäädäntö. Helsinki.
- Vuorinen, H. 2010. Suomen Vapaakirkon ohjeistus tietosuoja-asioissa. Email Hannu.Vuorinen@svk.fi. 22.4.2010.

Lähetekirje kaikkiin kyselylomakkeisiin

Tietosuojan toteutuminen Joensuun vapaaseurakunnassa

*Olen Maria Urhonen, tradenomiopiskelija Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa. Teen opin-
näytetyötäni aiheesta "Tietosuojan toteutuminen Joensuun vapaaseurakunnassa". Tähän työ-
höni tarvitsen seurakunnan, vapaaehtoisten sekä palkattujen työntekijöiden ja vanhimiston
vastauksia.*

*Tietosuojan toteutuminen on oleellinen osa seurakunnan työtä. Tietosuoja ei kuitenkaan ole
kovin tunnettu asia. Siksi tällä työlläni haluan lisätä tietoisuutta seurakunnassa ja huolehtia sa-
malla paremmin seurakuntalaisen yksityisyyden suojasta.*

Henkilötiedolla tarkoitetaan kaikenlaisia luonnollista henkilöä tai hänen ominaisuuksiaan tai
elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai
hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskevaksi (Henkilötietolaki 3 § 1.mom).

Henkilörekisteri voi olla manuaalisesti tai automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidetty tai
sellainen, johon liittyviä henkilötietoja käsitellään kummallakin tavalla. Rekisteri on henkilötietoja
sisältävä kortisto, luettelo tai tiedosto joita käsitellään joko tietokoneen avulla tai käsin. (Henkilö-
tietolaki 3 § 5. mom)

*Pyydän että vastaatte tähän kyselyyn. Tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä.
Vastausaika on 9.5.–31.5.2011. Lomakkeen voi palauttaa postitse. Ohessa on valmis vastaus-
kuori osoitteineen ja postimerkkeineen.*

Kiitän sinua vaivannäöstäsi!

Maria Urhonen
p. 0440-731136, maria.urhonen@edu.pkamk.fi

Taustatiedot

1. Olen Nainen Mies
2. Olen iältäni 15–19 20–40 40–60 60–80
3. Kuulun En kuulu Joensuun vapaaseurakuntaan

Seurakuntalaiselle suunnattu kyselylomake

1. Oletko käyttänyt sähköistä viestintää (sähköpostia, tekstiviestejä tms.) lähettäessäsi seurakunnalle tietoa, jonka toivoisit pysyvän salassa? Kyllä Ei

2. Tiedätkö, mitä viesteillesi tapahtuu, kun olet sen seurakunnallesi lähettänyt? Kyllä En

3. Tiedätkö miten sinua koskevia tietojasi käsitellään seurakunnassa? Kyllä En

4. Haluatko tietää tietojesi keräämisen tarkoituksesta ja tietojen luovuttamisesta muille rekisterinpitäjille? Kyllä En

5. Luotatko, että tietojasi käsitellään hyväksyttävällä tavalla? Kyllä En
Jos et, mikä voisi parantaa luottamustasi asiaan? _____

6. Tiedätkö että

- a) sinulla on oikeus kieltää joidenkin henkilötietojen käsittely? Kyllä En
- b) joidenkin henkilötietojen käsittely edellyttää suostumustasi? Kyllä En
- c) sinulla on tarkastusoikeus omiin tietoihisi Kyllä En
- d) sinulla on oikeus vaatia korjaamaan väärät tiedot rekisterissä Kyllä En
- e) mikä on oma vastuusi tietosuojan säilyttämiseksi? Kyllä En

7. Keneen voit ottaa yhteyttä, jos haluat tehdä kysymyksen tai valituksen tietosuojasta seurakunnassa? _____

8. Onko tietosuojasi asioista mielestäsi tarpeeksi informoitu seurakunnassa? Kyllä Ei

9. Minkälaisiin asioihin mielestäsi pitäisi kiinnittää erityistä huomiota seurakunnassa, kun on kysymyksessä henkilöä koskevia tietoja? _____

10. Miten omasta mielestäsi tietosuojasi on toteutunut seurakunnassa? _____

11. Mitä mieltä olit kyselystä? _____

Vapaaehtoistyöntekijöille suunnattu kyselylomake

1. Tehtäväni seurakunnassa

Lasten- tai nuorten työ Sielunhoitotyö Pienryhmässä toimiminen
 Muu, mikä? _____

Olen vastuussa ryhmäni työskentelystä Kyllä En

2. a) Missä yhteydessä seurakunnan tehtävässäsi tulee tilanteita, jossa joudut käsittelemään toisen henkilön henkilötietoja?

b) Pidätkö rekisteriä ryhmäläisistä? Kyllä En

c) Jos pidät, minkälaisia tietoja se sisältää?

d) Tiedätkö, mitä tietoja saat kerätä ryhmäläisistä? Kyllä En

e) Kuinka pidät yllä ryhmän sisäistä vaitiolovelvollisuutta?

f) Minkälaisia tietoja annat puhelimitse toisesta ryhmäläisestä?

3. Oletko käyttänyt sähköistä viestintää (sähköpostia, tekstiviestejä tms.) jonka toivoisit pysyvän salassa lähettäessäsi seurakunnalle jotain tietoa ryhmästäsi? Kyllä En

4. Tiedätkö, mitä viesteillesi tapahtuu, kun olet sen seurakunnallesi lähettänyt? Kyllä En

5. Miten keskustelun luottamuksellisuus tulee esiin tapaamisessa?

6. Onko keskusteluissa käytettävä huone äänieristetty? Kyllä Ei

7. Kotona tapahtuva luottamuksellinen viestintä:

a) Onko kotitietokoneellesi vapaa pääsy esimerkiksi perheesi lapsilla? Kyllä Ei

b) Onko sähköpostisi salasana muiden perheenjäsenten tiedossa? Kyllä Ei

c) Onko sinulla kotona puhelimella tapahtuvalle keskustelulle mahdollista mennä paikkaan, jossa keskustelun luottamuksellisuus säilyy? Kyllä Ei

d) Miten olet huomionnut sen, että sähköpostitse tai tekstiviestillä tulevat luottamukselliset viestit ei tule muiden näkyviin? _____

e) Tulostatko viestit? Kyllä En

f) Mitä viesteille tapahtuu, kun olet lukenut ne? _____

g) Kerrotko puolisollesi keskusteluissa käytettävistä asioista? Kyllä En

8. Tiedätkö kuka käsittelee sinua ja ryhmääsi koskevia tietoja seurakunnassa? Kyllä
 En

9. Luotatko, että tietojasi käsitellään hyväksyttävällä tavalla? Kyllä En

Jos et, mikä voisi parantaa luottamustasi asiaan? _____

10. Tiedätkö, luovutetaanko tietojasi muille rekisterinpitäjille? Kyllä En

11. Tiedätkö, kehen otat yhteyttä, jos tunnet, että tietosuojaasi on rikottu? Kyllä En

a) Keneen? _____

12. Tiedätkö, että

a) sinulla on oikeus kieltää joidenkin henkilötietojen käsittely? Kyllä En

b) joidenkin henkilötietojen käsittely edellyttää suostumustasi? Kyllä En

c) sinulla on tarkastusoikeus omiin tietoihisi Kyllä En

d) sinulla on oikeus vaatia korjaamaan väärät tiedot rekisterissä Kyllä En

e) että mikä on oma vastuusi tietosuojan säilyttämiseksi? Kyllä En

13. Onko tietosuoja-asioista mielestäsi tarpeeksi informoitu seurakunnassa?

Kyllä En

14. Minkälaisiin asioihin mielestäsi pitäisi kiinnittää erityistä huomiota seurakunnassa, kun on kysymyksessä henkilöä koskevia tietoja? _____

15. Miten omasta mielestäsi tietosuojasi on toteutunut seurakunnassa?

16. Mitä mieltä olit kyselystä?

Palkatuille työntekijöille ja vanhimmistolle suunnattu kyselylomake

1. a) Onko sinulle tiedotettu vaitiolovelvollisuudesta? Kyllä Ei
b) Tiedätkö, mitä tietoja voit antaa puhelimitse seurakuntalaisesta? Kyllä En
c) Oletko tietoinen, kenen seurakuntalaisen puhelinnumero on salainen? Kyllä En
d) Kuinka pidät silloin yllä salassapitovelvollisuutta? _____

2. Miten tiedotatte seurakuntalaiselle hänen henkilötietojensa keräämisestä tai käsittelemisestä? _____

3. Minne tietoja luovutetaan? _____

4. Miten mahdollisuudesta henkilötietojen käsittelyn kieltämiseen on kerrottu seurakuntalaisille? _____

5. Onko seurakuntalaiselta pyydetty suostumusta henkilötietojen käsittelyyn?

Kyllä Ei

Jos ei, miksei? _____

6. Miten seurakunnan toimistossa toimitaan sähköisten viestien kanssa? _____

a) Miten tietosuoja toteutuu sähköisten viestien käsittelyssä? _____

7. Mitä viesteille tapahtuu käsittelyn jälkeen? _____

8. Minkälaisia suojakeinoja käytätte, ettei salassa pidettävät tiedot vuoda toimiston ja vanhimmiston ulkopuolelle? _____

9. Kotona tapahtuva luottamuksellinen viestintä:

a) Onko kotitietokoneellesi vapaa pääsy esimerkiksi perheesi lapsilla?

 Kyllä Eib) Onko sähköpostisi salasana muiden perheenjäsenten tiedossa? Kyllä Eic) Onko sinulla kotona puhelimella tapahtuvalle keskustelulle mahdollista mennä paikkaan, jossa keskustelun luottamuksellisuus säilyy? Kyllä Eid) Miten olet huomionnut sen, että sähköpostitse tai tekstiviestillä tulevat luottamukselliset viestit ei tule muiden näkyviin _____
_____e) Tulostatko viestit? Kyllä Enf) Mitä viesteille tapahtuu, kun olet lukenut ne? _____
_____g) Kerrotko puolisollesi keskusteluissa käytettävistä asioista? Kyllä En

10. Onko tietosuoja-asioista mielestäsi tarpeeksi informoitu seurakunnassa?

 Kyllä Ei11. Minkälaisiin asioihin mielestäsi pitäisi kiinnittää erityistä huomiota seurakunnassa, kun on kysymyksessä henkilöä koskevia tietoja? _____
_____12. Miten omasta mielestäsi tietosuojasi on toteutunut seurakunnassa? _____

_____13. Mitä mieltä olet kyselystä?

Salassapitosopimus

Luottamuksellinen tieto on sellaista tietoa, jonka asianosaiset toisilleen paljastavat luottamuksella, koskien omaa tai läheisensä elämäntilannetta, tietoa, jota voidaan pitää henkilöön kohdistuvana arkaluonteisena tietona. Luottamuksellista tietoa ei ole yleisesti tunnetut, julkiset tiedot, ja asianosaisen itsensä julkisesti kertomat henkilökohtaiset asiat.

Me allekirjoittaneet sitoudumme pitämään salassa ryhmässä kuulemamme asiat. Emme puhu puolisoimme tai ryhmän ulkopuolisten kanssa tietoomme tulleista luottamuksellisista tiedoista. Jos olemme epävarmoja, saako asiasta puhua, kysymme siltä, jota asia koskee. Olemme tietoisia vastuustamme huolehtia luottamuksen säilymisestä.

Ryhmän vastuullinen vetäjä:

Päiväys: / 20

Allekirjoitus:

Tietoinventaario työtiloista (Hyttinen, 2011)

1. Liitä **taulukkoon** kaikki työhön liittyvä tieto, asiakirjat, resurssit, omat työvälineet, arkisto, (esimerkiksi tietokone, tasot, hyllyt, puhelimen käyttö).
2. Arvota inventaarion jokainen uhka kohtaan "Uhkia". Mieti eri uhkia, joita kohdistuu työhuoneessa tapahtuvaan toimintaan.
(esim. fyysinen ja tuottamuksellinen uhka, laitevika, tietokoneeseen tapahtuvat hyökkäykset, häviäminen, sovellusvirheet, asiakirjojen pöytätasolle unohtaminen, miten yhteinen työhuone vaikuttaa tietosuojaan toteutumiseen, entä neuvotteluhuoneen tietosuoja ja niin edelleen)
3. Arvioi uhkien todennäköisyys.
4. Kirjoita viimeiselle sivulle yhteenveto todennäköisimmistä ja vakavammista uhkista ja miten niitä voitaisiin välttää tai poistaa kokonaan

Merkitse taulukkoon kohtiin "todennäköisyys" ja "riskin merkittävyys" mielipiteesi seuraavilla numeroilla:

Todennäköisyys:

1. Epätodennäköinen
2. Mahdollinen
3. Todennäköinen

Riskin merkittävyys:

1. Vähäinen
2. Kohtalainen
3. Merkittävä

